

MUUTTUVA VARHAISKASVATUS

Digitalisaatio kasvatuksen ja oppimisen tukena varhaiskasvatuk-
sessa

Hooli Marjut
Pörhölä Katarina

Opinnäytetyö
Hyvinvointipalvelujen osaamisala
Sosiaalialan koulutus
Sosionomi (AMK)
2018

Tekijä	Marjut Hooli & Katarina Pörhölä	Vuosi	2018
Ohjaaja(t)	Seija Järvi & Leena Viinamäki		
Työn nimi	Muuttuva varhaiskasvatus		
Sivu- ja liitesivumäärä	84 + 6		

Opinnäytetyössämme tarkastelemme digitalisaation nykytilaa kasvatuksen ja oppimisen tukena varhaiskasvatuksessa kyselylomakkeiden ja yksilöhaastattelujen avulla. Tutkimuskysymyksillä selvitettiin, millä tavalla digitalisaatio tällä hetkellä näkyy päiväkodeissa ja miten sitä hyödynnetään, sekä onko henkilöstöllä ja lasten vanhemmilla tarvittavat valmiudet hyödyntää digikasvatusta varhaiskasvatuksessa. Kysymyksillä selvitettiin myös, vaikuttaako perheiden sosioekonominen tilanne lasten digilaitteiden käyttöosaamiseen, sekä millaisia haasteita ja mahdollisuuksia digilaitteiden hyödyntäminen tuo varhaiskasvatukseen. Yksilöhaastattelussa halusimme myös kartoittaa, onko päiväkodin henkilöstön valmiudet hyödyntää digikasvatusta varhaiskasvatuksessa vielä liian paljon henkilökohtaisen kiinnostuksen varassa. Opinnäytetyömme tavoitteena oli koota monipuolisia näkemyksiä varhaiskasvatuksen ammattilaisilta peilaten niitä teoriaosuuteemme.

Opinnäytetyössä teoreettinen viitekehys koostuu mediakasvatuksen määritelmästä, mediakasvatuksesta yleisesti, mediakasvatuksesta varhaiskasvatuksessa sekä mediakasvatuksen vaikutuksista lapsiin. Lisäksi tässä työssä käsitellään mediakasvatuksen historiaa ja kehitystä sekä nykypäivän tilannetta yleisesti mediakasvatuksen suhteen. Työssämme käsittelemme lisäksi median uhkia, vaikka keskitymmekin pääosin sen tuomiin mahdollisuuksiin. Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena, hyödyntäen monipuolisesti aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä kyselyn ja haastattelujen tuottamia tuloksia. Kyselylomakkeita veimme yhteensä 20 kappaletta yhteen valitsemaamme Kemiläiseen päiväkotiin. Lisäksi teimme yhteensä neljä yksilöhaastattelua täydentääksemme tutkimustamme. Kyselylomakkeista saimme yhteensä 8 vastausta. Kerätyn aineiston olemme analysoineet käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimustulosten mukaan digitalisaatioon ja mediakasvatukseen suhtauduttiin pääosin positiivisesti, vaikka eriarvoisuuttakin oli havaittavissa. Eriarvoisuus nousi esiin laitteiden puutteellisuutena sekä koulutuksen suhteen. Mediakasvatus lisäsi varhaiskasvattajien mukaan lasten oppimiskokemuksia, osallisuutta sekä motivaatiota oppimiseen. Toisaalta tutkimuskysymyksissä nousi esiin, että mediakasvatusta toteutetaan lapsiryhmissä satunnaisesti ja ettei sitä vielä olla määritelty tarpeeksi kasvatuksellisesta näkökulmasta. Haasteina nähtiin laitteiden käytön osaamisen puute sekä koulutuksen ja laitteiden käytön opettelemisen haasteet.

Avainsanat digitalisaatio, mediakasvatus, varhaiskasvatus, media, digiosaaminen

School of
Name of Degree Programme
Degree

Author	Marjut Hooli and Katarina Pörhölä	Year	2018
Supervisor	Seija Järvi and Leena Viinamäki		
Commissioned by	Name of the Commissioner		
Subject of thesis	Changing early childhood education/ Digitalisation in support of learning and education in early childhood education		
Number of pages	84 + 6		

The object of this thesis is to view the current state of digitalisation in early childhood education. We have examined experiences about media education and its use in early childhood education as support for education and learning. These experiences were collected by a questionnaire.

Research questions were used to find out how digitalisation is currently visible in day care centers and how it is utilized, and whether the staff and the parents of children have the necessary skills to utilize digital education in early childhood.

The questions also examined whether the socio-economic situation of families affects the use of children's digital assets, and what challenges and opportunities the use of digital equipment brings to early childhood education

The subject of our thesis is very current because media education has grown into a big part of Finnish early childhood education.

As conclusion of this thesis and according to the research results, attitudes towards digitalisation and media education were largely positive, even if there were some inequalities. Inequality was highlighted as a lack of equipment and training. According to early childhood educators, media education increased children's learning experiences, participation and motivation for learning. On the other hand, the answers to the questions showed that media education is implemented in children's groups on an occasional basis and that it is not yet sufficiently defined from a pedagogical point of view. The challenges were the lack of know-how in equipment use and the challenges of education and the use of equipment.

Key words   digitalisation, media education, early childhood education, media, digital competence

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	7
2 MEDIAKASVATUS JA TIETO- JA VIESTINTÄTEKNOLOGINEN OSAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA.....	10
2.1 Varhaiskasvatus	10
2.2 Mitä mediakasvatus on	11
2.3 Mediakasvatuksen historiaa.....	13
2.4 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa	14
2.5 Monilukutaito.....	20
2.6 Digitalisaation uudet ulottuvuudet	22
2.7 Perheiden muuttunut arki ja teknologisoituminen	23
2.8 Sähköinen media ja sen uhkat.....	25
3 LASTEN MEDIANKÄYTÖSSÄ KOROSTUVIA ASIOITA.....	31
3.1 Lapsi median kuluttajana	31
3.2 Mediankäytön alkaminen	32
3.3 Lapsilähtöisyys ja kasvatuskumppanuus	33
3.4 Lapsen osallisuus ja toiminnallisuus	34
3.5 Lapsen hyvinvointi ja turvallinen median käyttö sekä tunnetaidot ja identiteetti.....	35
3.6 Kriittisyys.....	36
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	38
4.1 Prosessin kuvaus ja metodologiset lähtökohdat	38
4.2 Kvalitatiivinen tutkimusote.....	39
4.3 Aineiston keruu, tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen analysointi	40
4.4 Saatekirjeen ja kyselylomakkeen laadinta	45
4.5 Haastattelun laatiminen	47
5 VASTAUKSET JA VASTAUKSIEN TARKASTELU	49
5.1 Vastaukset.....	49
6 ANALYYSI	53
7 POHDINTA.....	78
LÄHTEET.....	81

LIITTEET	85
----------------	----

ALKUSANAT

Haluamme lämpimästi kiittää kaikkia kyselyymme ja haastatteluamme vastanneita osapuolia. Ilman teidän monipuolisia vastauksia työmme ei olisi onnistunut. Lämmin kiitos myös opinnäytetyömme ohjaajille Leena Viinamäelle ja Seija Järvelle rohkaisusta tarttua valitsemaamme opinnäytetyön aiheeseen sekä tuesta ja ohjauksesta matkan varrella.

1 JOHDANTO

Digitalisaation eli median myötä erilaiset teknologia- ja älylaitteet ovat yleistyneet osaksi jokapäiväistä arkeamme. Nyky-yhteiskunnassa eläminen ja toimiminen edellyttävät teknologisten laitteiden osaamista ainakin jossain määrin. Paljon puhutaan siitä, kuinka erilainen sähköinen asiointi, kuten esimerkiksi laskujen maksaminen ja erilaiset ajanvaraukset, hoidetaan jo nykyään sähköisesti ja koko ajan kehitys menee siihen suuntaan, että digitaaliset palvelut lisääntyvät entisestään. Kaikilla ei välttämättä ole tarvittavia taitoja tai valmiuksia hyödyntää uutta teknologiaa, jonka seurauksena syntyy eriarvoisuutta käyttäjien kesken. Usein tulee ajatelleeksi ja pohtineeksi lisääkö vai vähentääkö digitalisaatio tasa-arvoa ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Meitä mietityttää erityisesti kasvatuksen rooli digitalisaatiossa ja siitä syystä pyrimmekin tämän opinnäytetyön tiimoilta saamaan asiaan hieman selvemmän kuvan.

Peruskouluissa hyödynnetään ja käytetään jo erilaisia älylaitteita opetuksen tukena, joten mielestämme on hyödyllistä, että lapset oppisivat perustaitoja digitaalisten laitteiden käyttämiseen jo pienestä pitäen ja päiväkotikiitos voi olla paikka, jossa näitä taitoja voi kodin lisäksi harjoitella. Uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) painotetaan tieto- ja viestintäteknologista osaamista. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Lasten kanssa tulisi tutustua tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin sekä tutkia ja havainnoida tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä. Sisältöjen tuottaminen itse tai yhdessä muiden lasten tai aikuisten kanssa käyttäen tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Aikuisten tehtävänä on ensisijaisesti ohjata lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja etenkin turvalliseen käyttöön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 23–24.)

Nykypäivän lapset edustavat sukupolvea, jotka jo syntymästään kasvavat ja elävät uuden teknologian parissa. He oppivat hyvin varhain käyttämään erilaisia tietoteknologisia laitteita, kuten tietokoneita, älypuhelimia ja tabletteja. Yhä nuoremmat lapset osaavat käyttää erilaisia älylaitteita jopa vanhempiaan ja muita kasvattajia, kuten opettajia paremmin. Hyvin usein digilaitteiden käyttö on puhtaasti

viihteellistä. Lapset pelaavat digilaitteilla paljon pelejä ja katsovat ohjelmia. Varhaiskasvatuksessa ja mediakasvatuksessa tulisikin mielestämme keskittyä etenkin siihen, millä tavalla lasten teknologiaa voidaan hyödyntää kasvatuksen ja opetuksen tukena.

Tärkeää on myös painottaa digilaitteiden ja median vastuullista ja turvallista käyttöä, jossa aikuisen rooli korostuu entisestään. On myös syytä pohtia lasten osallisuutta median käytön suhteen ja sitä, millä tavalla lapset voivat itse tuottaa erilaisia mediasisältöjä opetuksellisessa ja kasvatuksellisessa mielessä. Tulemme tässä opinnäytetyössämme tarkastelemaan yllä kuvattuja asioita. Kysymyksiä avartaaksemme pyrimme saamaan opinnäytetyötämme varten vastauksia kyselyin ja haastatteluin. Halusimme nimenomaan tarkastella, mikä on tämänhetkinen tilanne digikasvatuksen suhteen varhaiskasvatuksessa, suuntaamalla kyselymme päiväkotiin, jossa digilaitteita hyödynnetään osana kasvatustyötä. Parhaiten saamme kysymyksiimme vastauksia kentällä työskenteleviltä varhaiskasvatuksen ammattilaisilta.

Mediakasvatus ei ole yleisestä kasvatuksesta irrallista toimintaa, vaan siinä pätevät yleiset kasvatukselliset perusperiaatteet, kuten läsnäolo, keskustelu, perustelut, arvostus ja rajat. Pienten lasten kanssa työskennellessä teknologiset toiminnot ja asiat olisi tärkeä liittää ympäröivään maailmaan lapsille tuttujen ja turvallisten arkisten asioiden kautta. Iso osa varhaiskasvatusikäisistä lapsista viettää suuren osan päivästä päiväkodista, joten päiväkodissa tulee ottaa huomioon myös uutena suuntauksena mediakasvatus ja se, millä tavalla se liitetään osaksi jokapäiväistä toimintaa lasten kanssa.

Mediakasvatusta ja tieto- ja viestintäteknologista osaamista ja opettamista rajoittavat päiväkodeissa eniten havaintojemme mukaan työntekijöiden tietoteknisten taitojen puute sekä negatiivinen asennoituminen niiden hankkimiseen tai ylipäättään mediakasvatuksen opettamiseen. Hyvin usein ja harmillisesti myös resurssit hankkia laitteita ovat esteenä laadukkaan mediakasvatuksen toteuttamiselle. Työntekijöiden motivaatio ja motivointi ovatkin nousseet yhä tärkeämmiksi asioiksi digiajan muutosten keskellä. Päiväkodit ovat usein hyvin eriarvoisessa

asemassa suhteessa toisiinsa. Ellei esimerkiksi ole mahdollisuuksia taloudellisista syistä hankkia nykyaikaisia opetukseen ja kasvatukseen käytettäviä digilaitteita, voidaan puhua eriarvoisuudesta eri päiväkotien kesken. Toki mediakasvatusta voidaan hyödyntää hyvin monella eri tavalla ja aina siihen ei välttämättä tarvita kovin kummoisia ja hienoja digitaalisia laitteita.

Käsittääksemme varhaiskasvatuksessa ja päiväkodin arjessa ei voida digitalisaation korostumisesta ja digitaalisten taitojen osaamisen tärkeydestä huolimatta sivuuttaa perusasioiden, kuten esimerkiksi vuorovaikutustaitojen ja ryhmässä toimimisen taitojen sekä oppimaan oppimisen taitojen tärkeyttä. Itse asiassa ne ovat niitä kaikkein tärkeimpiä taitoja, mitä elämässä tarvitaan, mutta erilaiset älylaitteet voivat toimia oppimisen välineinä ja tukena ja niiden käyttö ja osaaminen ovatkin osa nykypäivää. Tästä syystä mediataitojen tärkeyttä ei voida etenkään nykypäivänä mielestämme varhaiskasvatuksessakaan sivuuttaa. Digitalisaatiota ja mediaa sekä erilaisia tietoteknisiä laitteita tulee osata hyödyntää, vaikkei päiväkodin arkea voidakaan mielestämme elää älylaite jatkuvasti saatavilla.

2 MEDIAKASVATUS JA TIETO- JA VIESTINTÄTEKNOLOGINEN OSAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

2.1 Varhaiskasvatus

Suomessa varhaiskasvatusta ohjaa Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36, joka määrittelee sen olevan kokonaisuus, joka muodostuu lapsen kasvatuksesta, hoidosta, sekä opetuksesta. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena kuten esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 1:1 §.)

Varhaiskasvatuslain (580/2015 2 §) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia ottaen huomioon aina lapsen iän ja kehityksen vaiheen. Varhaiskasvatusta toteutetaan erilaisilla pedagogisilla toiminnoilla, jotka mahdollistavat lapsen leikkiin, liikkumiseen ja taiteiden myönteiseen kokemukseen. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 2 §.)

Lapselle on laadittava oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, joka mahdollistaa lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteutumisen. Suunnitelmaan on kirjattava jokaisen lapsen tavoitteet yksityiskohtaisesti koskien hänen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa tukemisen. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitseman tuen tarve, tarvittavat tukitoimenpiteet, sekä niiden toteuttaminen (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 7 §). Suunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja lapsen vanhempien tai muiden huoltajien kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 7 §.)

Uudet paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat otettiin käyttöön kunnissa 1.8.2017 alkaen ja poiketen aiempaan, varhaiskasvatuksen perusteet eivät ole enää suositus vaan kansallinen normi. Uusista perusteista päätettiin vuoden 2016 lokakuussa ja varhaiskasvatuksen järjestäjät laativat omat paikalliset suunnitelmansa perusteiden pohjalta (Opetushallitus 2017.)

Uudessa suunnitelmassa veloitetaan varhaiskasvatuksen henkilöstö sitoutumaan varhaiskasvatukseen, sekä arvoperustan, sisältöjen ja tavoitteiden mukaiseen toimintaan niin päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, kuin muussa varhaiskasvatuksessa (Opetushallitus 2017.)

2.2 Mitä mediakasvatus on

Digikasvatuksesta käytetään tutummin termiä mediakasvatus, joka tarkoittaa kasvua ja oppimista median parissa. Mediakasvatus on toimintaa, jolla yritetään tietoisesti vaikuttaa yksilön median käyttöön sekä pyritään kehittämään medialukutaitoa. Mediakasvatuksen alkutaipaleesta voidaan olla montaa mieltä. Ilmiönä se on vanha, mutta nimenä uusi. On olemassa näkökulmia, joista yhden mukaan mediakasvatusta on ollut niin kauan kuin on ollut viestintävälineitäkin. (Kotilainen & Hankala & Kivikuru 1999, 13.)

Mediakulttuurissa elämisen perusvalmiuksia kehitetään mediakasvatuksella. Mediakasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa siinä missä kaikki muukin kasvatus, jonka pyrkimyksenä on vahvistaa lapsen tunnetaitojen ja koko identiteetin rakentumista sekä mediataitojen monipuolista kehittymistä. Tavoitteet ovat tärkeintä kasvattajan työ- ja apuvälineitä, koska niitä asettamalla ohjataan kasvatuksen ja opetuksen suunnittelua ja toteutusta. Tavoitteiden ensisijainen pedagoginen tehtävä on ohjata lapsen ponnisteluja tavoitteiden saavuttamiseksi. (Pentikäinen & Ruhala & Niinistö 2006-2007, 100.) Sintosen (2002) mukaan mediakasvatus on tavoitteellista vuorovaikutusta, ja sen osapuolina ovat kasvattaja, kasvatettava ja mediakulttuuri. Tavoitteena on medialukutaito. (Sintonen 2002, 31.)

Terminä mediakasvatus on Merilammen (2014) mukaan yleisesti tunnettu, mutta käsitteenä sen käyttö on päällekkäistä, epäselvää ja hajanaista. (Merilampi 2014, 29.) Kasvatuksen ja median välisen suhteen pohdinta on monimerkityksinen tehtävä, koska kyseessä on kaksi informaatiolatautunutta sanaa: kasvatus ja media. Merilampi (2014) korostaakin kykyä oppia elämään uudenlaisessa viestintäympäristössä, koska todennäköistä on, että nyt ja tulevaisuudessa media mää-

rittää merkittävästi länsimaista elämäntapaa, jossa erilaiset mediat lopulta ratkaisevat, kuka on kulttuurisesti, sosiaalisesti ja poliittisesti olemassa. (Merilampi 2014, 14.)

Media määrittää arkeamme jopa enemmän kuin arvaammekaan ja onkin syytä tarkentaa katse siihen, millaisessa mediamaisemassa oikein liikumme ja millä tavalla siihen suhtaudumme. Tämä kysymys koskee kaikenikäisiä. (Merilampi 2014, 9.) Merilammen (2014) mukaan näyttää siltä, että lapset aloittavat median säännöllisen seuraamisen noin kolmen vuoden iässä. Hän puhuu mediapuberteetista, joka alkaa jo varhain. Se, millä tavalla asiaan kotona ja muualla suhtaudutaan, riippuu pitkälti perheen elämäntavasta. Tästä syystä Merilampi (2014) korostaakin vanhempia, kasvattajia, opettajia ja muita myötä kasvattajia pohtimaan omaa suhdettaan mediaan. Hän kehottaa miettimään, millainen oma kasvatusote on, joutuuko etenkin uusien medioiden kohdalla helposti moraaliseen paniikkiin vai omaako puolestaan luontevan mediakriittisen asenteen, joka mahdollistaa ilon nauttia eri medioiden annista. (Merilampi 2014, 9.)

Sintosen (2002) mukaan tänä päivänä lasten mediakulttuurinen arki on lähinnä viihdettä, yksityisyyttä, neuvottelua ja oppimista. Hänen mielestään mediakulttuurinen arki on myös yksityisyyttä, koska nykyisin lapset käyttävät mediaa yhä enemmän yksin omissa oloissaan ja suurimmaksi osaksi oman viihtyvyyden takaamiseksi. (Sintonen 2002, 7.)

Sintosen (2002) julkaisussa kerrotaan, että yhteiskunnassamme on paljon emotionaalisesti orpoja lapsia. Emotionaalinen orpous kasvaa Sintosen (2002) mukaan silloin, kun lapset eivät saa riittävästi aikaa tunnetasolla aikuisen kanssa kuka on läsnä. Hänen mukaansa lapselle ei tällöin kehity mielikuvaa vastuullisesta, kypsästä ja onnellisesta aikuisesta. Surullista onkin, että monessa perheessä ja lapsen arjessa aikuisen sylin onkin kenties korvannut media. (Sintonen, 2002, 7.)

Merilampi (2014) korostaa, ettei tarvitse olla media-alan ammattilainen toteuttaessaan mediakasvatusta. Tarvitaan vaan mediasuhteen lähempää tarkastelua ja opastusta mediataitoihin, jotka ovat välttämättömiä kansalaistaitoja ja keskeinen

osa nykyajan yleissivistystä ja kuten Merilampi (2014) täsmentääkin – mediasivistystä. (Merilampi 2014, 11.)

Merilampi (2014) tuo myös esiin näkemyksen siitä, että henkisen hyvinvoinnin elementit sekä lapsilla että aikuisilla on entistä vahvemmin syytä liittää mediateknologisiin tarkasteluihin sekä kykyyn oppia elämänhallintaa uudessa viestintäympäristössä. Hän korostaa myös sitä todellisuutta, jossa jännite on koko ajan muuttuvaa ja tämä jännite syntyy todellisuuden ja mediatodellisuuden saarekkeiden yhteen solmiutumisesta. Media määrittääkin suurella todennäköisyydellä nyt ja tulevaisuudessa merkittävästi länsimaista elämäntapaa. (Merilampi 2014, 14.)

Merilampi (2014) pohtii teoksessaan oppimisen perusteista tietoyhteiskunnassa ja nostaa sitä kautta esiin jatkopohdinnan käytännön toimenpiteistä. Hän pohtii hypoteettisesti mahdollisuutta muodostaa koulutukseen uutena systemaattisena oppiaineena mediayhteiskuntaopin, jonka keskeisenä tavoitteena voisi olla, että kansalainen lapsena, nuorena ja aikuisena;

- Osaa monipuolisesti kommunikoida itselleen sekä ikäkaudelleen sopivalla tavalla
- Osaa niin tuottajana kuin vastaanottajanakin käyttää niitä viestintävälineitä, joihin nopeasti kehittyvä tieto- ja viestintäteknologia luo mahdollisuuden
- Osaa käyttää sekä teknologiaa että tekniikkaa sopivissa yhteyksissään tarkoituksenmukaisella tavalla sekä tilannekohtaisesti mieleisellä tavalla vaihdellen. (Merilampi 2014, 188.)

2.3 Mediakasvatuksen historiaa

Mediakasvatusajattelu palautuu Suomessa pitkälti 1970-luvun joukkotiedotuskasvatukseen. Tuota ajanjaksoa voidaankin pitää suomalaisen mediakasvatuksen kehittelyn lähtökohtana. Joukkotiedotuskasvatus nähtiin kuuluvan osana yleiseen taidekasvatukseen, mutta toisaalta sitä pidettiin vasemmistolaissävytteisenä journalismiin naamioituneena propagandana. 1980-luvun alussa Suomessa

otettiin käyttöön viestintäkasvatus-termi. Ennen viestintäkasvatustermiä puhuttiin joko joukkotiedotuskasvatuksesta tai välinespesifisti elokuva- ja televisiokasvatuksesta sekä sanomalehtiopetuksesta. Mediakasvatuksesta alettiin puhua vasta 1990-luvun puolivälissä. Nykyisistä mediakasvatusteksteistä löytyykin paljon viittauksia mediakasvatuksen aikaisempiin vaiheisiin. 1970-luvun joukkotiedotuskasvatukseen ja 1980-luvun viestintä-kasvatukseen jäsennettiin tietoisesti tai tiedostamattomasti omaa lähestymistapaa osittain lastensuojeluhenkiseen ”rokotusmalliin”, jossa pelotteluin pyrittiin pitämään lapset erossa median vaarallisesta maailmasta. (Merilampi 2014, 39.)

Solmukohtia (2016) teoksesta selviää, että mediakasvatukselliset sisällöt otettiin perusopetuksessa osaksi opetussuunnitelmaa jo yli 40 vuotta sitten, vaikka varhaiskasvatuksen tilanne onkin mediakasvatuksen suhteen hyvin toisenlainen. Toistaiseksi käytössä olleet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ei edellyttäneet minkäänkään mediakasvatuksen toteuttamista, vaan ainoastaan kasvattajilta tutustumista lastenkulttuuriin, jossa yhtenä osa-alueen mainittiin media. (Salomaa 2016, 138.)

Meriranta (2010) kuvaa mediakasvatuksen lyhyen historian ulottuvan tv- ja elokuva-kasvatuksen sekä atk-taitojen opettamisen kentälle. Internetin kasvun myötä ovat yleistyneet myös verkkopohjaiset oppimisympäristöt, joka alkuvaiheen kehityksessä on tosin ollut lähinnä luokkahuoneen toimintamallien siirtämistä internetiin. Sosiaalinen media on tosin pikkuhiljaa rapauttanut tuota suljetujen oppimisympäristöjen käyttöä. (Meriranta 2010, 90.)

2.4 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

2010-luvun jälkeen on alettu kiinnittämään entistä enemmän huomiota alle kouluikäisten lasten mediakasvatukseen. Tähän ovat vaikuttaneet yhteiskunnan nopea digitalisoituminen ja sekä aiheesta saatu tutkimustieto. Viime vuosien aikana lasten median käyttöön ja mediakulttuureihin liittyvä tutkimus on selvästi lisääntynyt niin kansainvälisesti kuin Suomessakin, johon ovat vaikuttaneet yhteiskunnan nopea digitalisoituminen ja erityisesti mobiililaitteiden käytön lisääntyminen 2010-luvun alussa. (Mulari 2016, 12.)

Salomaa (2016) nostaa artikkelissaan kuitenkin esiin sen, että vaikka media nykyisin kuuluukin kiinteästi suomalaislasten arkeen, ei mediakasvatusta ole tois- taiseksi systemaattisesti otettu osaksi varhaiskasvatustyötä. Lähtökohtana hänen mukaansa on, että mediakasvatuksessa tulee huomioida koko varhaiskas- vatuksen ominaisluonne, joka koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen koko- naisuudesta. Lisäksi tulee toimia varhaiskasvatuksen pedagogiikan periaatteiden mukaisesti. (Salomaa 2016, 136.)

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa edellyttää niin ymmärrystä kasvatuksesta, mediasta, erilaisista kasvatuksen ympäristöistä ja niiden merkityksestä sekä ym- märrystä konkreettisista medialukutaidon edistämiseen tähtäävistä kasvatuste- oista. Lähtökohtana varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa on se, että kasvat- taja tunnistaa ja tiedostaa median roolin lasten jokapäiväisessä elämässä. (Pek- kala & Salomaa & Spisak 2016, 167.)

Mulari (2016) puhuu teoksessaan medioituneesta lastenkulttuurista, jossa lapset, nuoret ja aikuiset nykypäivänä elävät. Se merkitsee mediasisältöjen, medialait- teiden ja median käyttötapojen tiivistä lomittumista arkeen sekä sosiaaliseen vuo- rovaikutukseen. (Mulari 2016,12.)

Lasten mediamaailma ja kokemukset ovat nykyisin kiinteästi läsnä päiväkotien arjessa. Mediakulttuuri näyttäytyy lasten maailmassa erityisesti lasten leikeissä, vaatteissa, leluissa sekä muissa arjen hyödykkeissä. Se näkyy myös lasten ko- kemusmaailmaan heijastuvissa perheiden vuorovaikutuksen ja mediankäytön käytännöissä. Aikuisten puheissa ja toiminnoissa kuuluvat ja näkyvät myös me- diaan liittyvät kokemukset ja asenteet. Näin ollen ei mediakulttuuria voida enää sulkea päiväkotien ulkopuolelle, vaan se on otettava varhaiskasvatuksen toimin- taympäristössä huomioon aivan kuten muutkin lasten kasvuun ja oppimiseen vai- kuttavat tekijät. (Hemilä & Sommers-Piiroinen 2016, 45.)

Vuonna (2014) julkaistussa Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos- pitkit- täishankkeen kolmannessa osassa "Mobiilimuksut" Elina Noppari korostaa, että mobiiliteknologian aikaansaaman murroksen myötä kännykät ja tabletit ovat tul-

leet entistä enemmän myös alle kouluikäisten lasten ulottuville ja sen, että mobiilipelaaminen yleistyy myös kaikkein nuorimpien lasten parissa. (Noppari 2014, 5.)

Lasten mediabarometrin (2013) tuloksistakin selviää, että internetin käyttö on yleistynyt huomattavasti vuodesta 2010 alle kouluikäisten lasten keskuudessa. Etenkin kuvaohjelmien katselu internetin välityksellä on alle kouluikäisten lasten suosiossa. (Suoninen 2013, 25-26.)

Varhaiskasvatuksen perusteissa asetetaan pohja alle kouluikäisten lasten mediakasvatukselle. Varhaiskasvatuksen ensisijainen tavoite on lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Lapsella tulee olla edellytykset tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen sekä oppimiseen. Varhaiskasvatuksessa myös teknologian tarjoamat mahdollisuudet tulee huomioida. Mediakasvattajalta vaaditaan rohkeutta ”avata ovia” medialle, joka voi vaatia toimintakulttuurin muutosta tai ainakin periaatteiden ja arvojen tiedostamista, arviointia ja pohtimista mediakulttuurin näkökulmasta. (Pentikäinen ym. 2006- 2007, 103.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on ohjata varhaiskasvatustyötä valtakunnallisesti ja sen avulla edistetään koko maan yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 10.)

Nykypäivän varhaiskasvatuksen suunnittelun lähtökohtana tulisi olla lasten mielenkiinnon kohteet ja elämä, johon kuuluu monimuotoisen mediakulttuurin erilaiset sisällöt ja laitteet sekä leikit ja lasten oma sisällöntuotanto. Uuden varhaiskasvatuksen perusteiden painotuksessa korostuvat lasten näkemysten ja kokemusten hyödyntämien ja kuuleminen. Tällöin lasten kokemustieto omasta mediakulttuurista mediakasvatusta ajatellen nousee erityisen tärkeäksi. (Mulari 2016, 10-11.)

Uudistetut varhaiskasvatussuunnitelmat velvoittavat ammattilaisia toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa ottamaan huomioon lasten kiinnostuksen kohteet ja kokemukset sekä pitämään huolta lasten monilukutaidon edistämisestä, kuten medialukutaidosta ja tieto- ja viestintäteknologisesta osaamisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 23-24.)

Salomaa (2016) toteaa myös, että opetussuunnitelmalinjaukset tarjoavat loistavat mahdollisuudet mediakasvatuksen kehittämiseen. Toisaalta Salomaan mielestä ollaan merkittävien haasteiden edessä suhteessa mediakasvatuksen kehittämiseen, koska mediakasvatukselliset sisällöt eivät ole toistaiseksi kuuluneet kovinkaan laajasti varhaiskasvatussuunnitelmiin ja päiväkotien välillä on suuria-kin alueellisia eroja. (Salomaa 2016, 136.)

Päiväkotityöskentelystä saamiemme kokemustemme mukaan varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa on isojakin alueellisia eroja. Esimerkiksi oman alueen Kemin ja Tornion päiväkodeissakin erot ovat huomattavissa, vaikka mediakasvatus pikkuhiljaa onkin suurenevissa määrin rantautumassa Meri-Lapin alueen päiväkoteihin. Mielestämme ammattihenkilöstön asenteissa mediakasvatuksen suhteen on myös havaittavissa eroja eri päiväkotien kesken ja uuden juurruttaminen varhaiskasvatuksen arkeen vaatii uusien asioiden sisäitämistä ja osaamista sekä mahdollisesti myös muutoksia omissa asenteissa ja kasvatuskäsityksissä.

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa on kasvua ja oppimista median parissa. Se on nykyisin osa arkipäiväämme. Mediakasvatus on päivähoidon ja erilaisten kerhojen jokapäiväistä toimintaa, jonka välineeksi ja toimintaympäristöksi media otetaan. Jokainen meistä voi tavallaan olla mediakasvattaja, koska media on meille kaikille tuttu. (Muffe ja kadonnut avain 2006, 5.)

Lapset oppivat jatkuvasti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Monipuolinen ja joustava varhaiskasvatusympäristö mahdollistaakin Pentikäisen ym. (2006-2007) mukaan kaikkein aistien ja koko kehon käytön tutkimisen, oivalluksen ja kokeilemisen välineinä. Kasvattajan on tärkeää tuntea lapsiryhmä ja lasten kehitysvaiheet sekä huomioida ne rakentaessaan lapsen toimintaympäristöä sekä suunnitella toiminnan sisältöjä. (Pentikäinen ym. 2006-2007, 103.)

Turja (2016) korostaa teoksessaan, että kasvattajien tehtävä on ohjata lapsia kiinnittämään huomiota ympäristöön tarkkailemalla sekä itse tutkimalla ja kokeilemalla. Tällä tavoin lapsi oppii erilaisten välineiden, materiaalien, prosessien ja järjestelmien toimintatavoista. Tärkeää hänen mukaansa on myös nimetä tutkittavia asioita oikein käsittein. (Turja 2016, 199.)

Vuonna 2014 julkaistussa Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos- pitkitäishankkeen kolmannessa osassa ”Mobiilimuksut” Noppari esittää, että useat lasten vanhemmat havahtuivat hänen tutkimukseen osallistumisen myötä siihen, kuinka paljon erilaisia medialaitteita ja sisältöjä arjessa onkaan. Vaikka vanhemmat pääsääntöisesti tiesivät, millaisia sisältöjä heidän alle kouluikäiset, tässä tapauksessa 5-vuotiaat käyttivät, tekevät teknisten mediataitojen karttuminen ja nettissä surffailu lapsista itsenäisiä yhä aikaisemmin. Kyseisestä tutkimuksesta selvisi myös se, että vaikka perheissä olisikin hyvin erilaiset säännöt ja rajoitukset mediankäytön suhteen, niin lasten tullessa yhteen esimerkiksi päiväkotiin he oppivat ja kuulevat ja kavereiltaan sellaisistakin mediasisällöistä, joihin kotona ei ole tutustuttu. (Noppari 2014, 5.)

Ajatus Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa- julkaisusta syntyi opetusministeriön vuonna 2006 käynnistämän Mediamuffinssi- hankkeen ja Stakesin välisissä neuvotteluissa, joka oli pienten lasten ja heidän kasvattajiensa mediataitojen kehittämiseen tähtäävä hanke. Hankkeessa korostettiin mediakasvatuksen merkitystä varhaiskasvatuksessa ja sitä, että varhaiskasvatussuunnitelma syvenee myös mediakasvatuksen osalta.

Varhaiskasvatustyössä keskeisiä mediakasvatuksen teemoja ovat tasa-arvo, hyvinvointi, lasten oma kulttuuri ja osallisuus, joiden pohjalta nousi tärkeäksi tehtäväksi luoda sellaisia linjauksia, jotka auttavat mediakasvatuksen suunnittelussa niin kunta kuin yksikkötasollakin. Julkaisun (2008) tavoitteena oli edistää kuntien ja yksiköiden mahdollisuutta ottaa mediakasvatus osaksi varhaiskasvatustyötä yksiköiden, lasten ja vanhempein lähtökohdat huomioiden sekä antaa tukea yksiköiden ja kuntien mediakasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin ajanmukaisella ja selkeällä linjauksella. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa- julkaisussa korostettiin jo vuonna 2008 mediakasvatuksen olevan osa ajanmukaista varhaiskasvatusta ja että medialla on merkittävä ja keskeinen rooli lasten jokapäiväisessä elämässä. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 3-6.)

Ensimmäinen kosketus mediaan tapahtuu jo ennen syntymää esimerkiksi äänikokemusten kautta. Kouluikään mennessä lapset hyödyntävätkin median tarjoamia mahdollisuuksia monipuolisesti erilaisin keinoin, kuten kommunikointiin ja tiedonhankintaan. Heistä kasvaakin monipuolisia mediankäyttäjiä, jossa media

muotoutuu osaksi lapsen elämää. Tavallisessa kasvuympäristössä voidaan mediaa havaita monessa muodossa. Lapsi aloittaa tutustumisen mediaan esimerkiksi tarkastelemalla ääniä, satuja, kuvia ja elokuvia. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6.)

Solmukohtia tutkimushankkeen (2006) yhteenvedossa ja tulevaisuuden teemoja tarkasteltaessa painottuu lasten omista mediaan liittyvistä kiinnostuksen kohteista sekä heille tärkeistä mediailmiöistä ponnistava mediakasvatus. Joskin on myös huomattava, että mediakasvatuksella on myös paljon muita tärkeitä tehtäviä ja että mediakasvatusta tehdään monista eri näkökulmista sekä monin eri painotuksin. (Mulari & Valkonen & Salomaa 2016, 147.)

Solmukohtia tutkimushankkeen (2006) yhteenvedossa korostetaan, että mediakasvatuksen tehtävänä on monipuolistaa lasten mediakokemuksia, tarjota kokemuksia median hyödyntämisestä, syventää ymmärrystä erilaisista mediailmiöistä sekä auttaa lasta hahmottamaan ja erittelemään niitä mediailmiöitä, jotka eivät vertaisryhmässä nouse muuten esiin. Tutkimuksen raportissa nousi esiin myös se, että varhaiskasvatuksen perusteita on valtakunnallisesti vuonna 2016 luonnosteltu uudelleen ja että suunnitelmiin on sisällytetty mukaan tieto- ja viestintätekniikka sekä monilukutaito. Myös muissa uusien varhaiskasvatuksen perusteiden osuuksissa nousevat esille mediakasvatukselliset toimintatavat. Lähtökohdana varhaiskasvatuksen sisällöllisessä suunnittelussa ovat lasten elämä ja mielenkiinnon kohteet. (Mulari & Valkonen & Salomaa 2016, 147.)

Nykyisin median vaikutusta ja merkitystä lasten keskuudessa voi havaita tarkastelemalla esimerkiksi lasten vaatteita, leikkikaluja ja leikkejä. Lastenhuoneiden sisältö täyttyy usein medioissa nähtyjen hahmojen kuvilla ja esineillä ja hahmot ovat läsnä paitsi leikeissä, astioissa, vaatteissa, mutta myös lapsen itseymmärryksessä ja maailmankuvassa. Kupiainen, 2006- 2007, 17.)

Kupiaisen (2006-2007) artikkelissa kerrotaan esimerkiksi prinsessaleikkien olevan hyvä osoitus mediasisällön merkityksestä lapsen elämässä. Harvoilla on mitään luultavammin suoraa kokemusta kuninkaallisista, mutta sen sijaan prinssi- ja prinsessasatuihin olemme tutustuneet pääosin medioissa. Kirjat, sadut, sarjakuvat, elokuvat ja monet muut mediakulttuuriset lähteet ovat näin ollen tuoneet mediaa lähemmäksi meitä. (Kupiainen, 2006- 2007, 17.)

Päivähoidossa medialapsuus on tunnettu pitkään ja se on ollut aina osa päiväkodin arkea, joko tietoisesti tai tiedostamatta. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvaan toimintaan ovat kuuluneet vahvasti sadut, kuvat ja leikit, joiden ainekset ovat osa mediaa tai poimittuja mediasta. Etenkin nykyisin yhä useammat lasten leikkeihin ja satuihin tulevat ainekset, kuten erilaiset hahmot ovat jonkin mediasisällön tuottamia, joten senkin perusteella mediakasvatuksen katsotaan olevan osa ajantasaista varhaiskasvatusta. (Kupiainen, 2006- 2007, 17.)

Mulari ym. (2016) käsittelevät solmukohtia- tutkimushankkeen yhteenvedossa ja tulevaisuuden teemoja tarkasteltaessa painottuu lasten omista mediaan liittyvistä kiinnostuksen kohteista sekä heille tärkeistä mediaailmiöistä ponnistava mediakasvatus. Joskin on myös huomattava, että mediakasvatuksella on myös paljon muita tärkeitä tehtäviä ja että mediakasvatusta tehdään monista eri näkökulmista sekä monin eri painotuksin. (Mulari ym. 2016, 147.) Solmukohtia (2016) tutkimushankkeessa korostetaan, että mediakasvatuksen tehtävänä on monipuolistaa lasten mediakokemuksia, tarjota kokemuksia median hyödyntämisestä, syventää ymmärrystä erilaisista mediaailmiöistä sekä auttaa lasta hahmottamaan ja erittelemään niitä mediaailmiöitä, jotka eivät vertaisryhmässä nouse muuten esiin. (Mulari ym. 2016, 147.)

Tutkimuksesta nousi esiin myös se, että varhaiskasvatuksen perusteita on valtakunnallisesti vuonna 2016 luonnosteltu uudelleen ja että suunnitelmiin on sisällytetty mukaan tieto- ja viestintätekniikka sekä monilukutaito. Myös muissa uusien varhaiskasvatuksen perusteiden osuuksissa nousevat esille mediakasvatukselliset toimintatavat. Lähtökohtana varhaiskasvatuksen sisällöllisessä suunnittelussa ovat lasten elämä ja mielenkiinnon kohteet. (Mulari ym. 2016, 147.)

2.5 Monilukutaito

Perheiden arjessa korostuu nykyään tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. Tieto -ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan niin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kuin yhteiskunnallisessa osallistumisessa, joten sen osaaminen edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) nostetaan esiin monilukutaito ja tieto- ja viestin-

täteknologinen osaaminen yhtenä osana varhaiskasvatuksen tehtävissä yleisissä tavoitteissa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologista kehittymistä osana kokonaisvaltaista varhaiskasvatusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 23.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) monilukutaitoa kuvataan kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämiseksi, joka on vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaito tarkoittaa erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana pidetään laajaa tekstikäsitystä. Tekstit voivat olla erilaisissamuodoissa kuten puhutussa, kirjoitetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa, johon sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten peruslukutaito, numeerinen lukutaito, kuvanlukutaito ja medialukutaito. Monilukutaidon nähdään kiinteästi liittyvän oppimisen ja ajattelun taitoihin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 23-24.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton julkaisun (2016) mukaan lasten monilukutaidon kehittymistä edistävät taiteellinen ilmaisu, lastenkulttuuriin osallistuminen sekä medialaitteiden, erilaisten mediasovellusten ja pelien käyttäminen. Olennaista on motivoida lapsia tutkimaan, tuottamaan ja käyttämään viestejä erilaisissa ympäristöissä, kuten vaikkapa digitaalisissa oppimisympäristöissä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016, 11.)

Julkaisussa mediapedagogi Ismo Kiesiläinen kuvaa kamerakynä pedagogiikkaa, jossa käytetään videokuvaamista oppimisen välineenä kuin kynää. Kuvaamalla tehdään pedagogisia kuvaustehtäviä, joissa kamera toimii ajattelun ja toiminnan apuvälineenä. Video on valmis heti kuvaamisen jälkeen ja se on helppoin katsoa suoraan esimerkiksi tabletin tai mobiililaitteen ruudulta. Tavoitteellisen kuvaamisen ideana on edistää oppimista ja ajattelun taitoja. Kamerakynä pedagogiikan avulla monilukutaito kehittyy ja lapset oppivat kuvallista ajattelua ja ilmaisua. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016, 11.)

Lapsen monilukutaidon kehittymisen tukemiseksi aikuisen malli, rikas tekstiympäristö, lasten tuottama kulttuuri sekä lapsille soveltuvat kulttuuripalvelut ovat tärkeässä asemassa. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa ympäristöissä, kuten digitaalisissa ympäristöissä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016, 11.)

Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa (2016) kehoitetaan tutkimaan ja havainnoimaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä yhdessä lasten kanssa sekä tutustumaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, peleihin ja sovelluksiin. Digitaalista dokumentointia voidaan hyödyntää niin leikeissä, liikkumisessa, tutkimisessa kuin taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa edistävät mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä toisten lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa. Henkilöstön tehtävänä on ohjata lapsia tieto- ja viestintäteknologian turvalliseen ja monipuoliseen käyttöön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

2.6 Digitalisaation uudet ulottuvuudet

”Mä haluaisin niinku ymmärtää sen tietokoneen kaikki asiat, että mitä siinä on”

Näillä sanoin ilmaisi Hyhkyn päiväkodin tuolloin kuusivuotias Eeli-poika innoissaan uudesta päiväkodin välineestä vuonna- 2000 Tampereella. Tuolloin tietotekniikka varhaiskasvatuksessa TIVA (2000) projekti oli saanut nelivuotisen työnsä päätökseen. Tulokset TIVA (2000) projektista on koottu raporttiin, jossa kuvataan seikkoja, joita kohdataan, kun päiväkodin lasten toimintaympäristöön tulee tietokone. Kyseisessä TIVA (2000) projektissa on luotu perustaa tieto- ja viestintätekniiikan pedagogisesti vastuulliselle hyödyntämiselle varhaiskasvatuksessa. (Sosiaali- ja terveystoimi 2000, 1.)

TIVA (2000) projektin lähtökohtana oli jo silloin tieto- ja viestintätekniiikan kasvun merkityksen korostuminen, jota kuvaamassa olivat silloiset koko maan kattavat tilastot. Silloiset tilastot kertoivat, että jo vuonna 1999 nelihenkisissä perheissä noin 65%:lla oli kotitietokone. 1990-luvun lopulle kuvaavaa oli myös uusien multimediatekniiikoiden- ja ohjelmien yleistymisen periaatteessa kaikkien saataville. Tällöin myös alan markkinointi kiinnostui alle kouluikäisistä lapsista ja suuntasikin yhä aktiivisemmin toimintaansa ulottumaan myös päiväkotimaailmaan. (Sosiaali- ja terveystoimi 2000, 3.)

Kehitys tuosta päivästä on ollut huimaa ja tietokoneiden lisäksi ihmisten kotoa löytyy tänä päivänä monenmoisia digitaalisia laitteita älypuhelimista tabletteihin

ja kehitys jatkuu koko ajan, joten tulevaisuudessa digitalisuudella tulee olemaan ihmisten elämässä yhä keskeisempi rooli.

Kuten Liukko & Kangassalo (1998) teoksessaan totesivat, elävät pienet lapset valtavassa informaatiovirrassa, viettäen yhä enemmän aikaa virtuaalitekniikoiden, kuten television ja tietokonepelien parissa. (Liukko & Kangassalo 1998, 9.) He ovat teoksessaan tuoneet esiin medialukutaidon merkityksen, mikä yhä entisestään tämän päivän digimaailmassa korostuu. Nykyaikaisen tiedonvälityksen keskellä elävä lapsi tarvitsee monipuolisia medialukutaitoja, joita hänelle tuleekin yhä enemmän opettaa. He kiteyttävät hyvin jo nykyisin todellisuudeksi muuttuneen seikan, jossa vuorovaikutuksen lähipiiri laajenee fyysisestä naapuruudesta elektroniseen naapuruuteen. (Liukko & Kangassalo 1998, 11.)

2.7 Perheiden muuttunut arki ja teknologisoituminen

Elämme keskellä muutosta ja elämämme digitalisoituu yhä enenevässä määrin. Lipponen & Rönholm (2016) kirjoittavatkin peruskoululaisista, jotka viettävät vapaa aikaansa moninaisessa "some"-maailmassa ja hakevat sujuvasti tietoa verkosta. (Lipponen & Rönholm 2016, 9.)

Lahikaisen & Armisen (2015) mukaan tänä päivänä median täyttäessä perheiden arjen, jäävät asioista sopiminen, tarpeellisten tietojen vaihto ja muut kodin askareet kiireessä tai muiden toimien ohessa hoidettaviksi. Tällöin esimerkiksi pukeutuminen tai nukkumaanmeno onkin jonkinlaista siirtymistä pois laitteiden ääreltä. Keskustelut voivat typistyä heidän mukaansa käskyiksi ja moitteiksi ja lasten toistuva hoputtaminen muuttua jankutukseksi kuulokkeiden peittämillä korvilla. (Lahikainen & Mälkiä 2015, 271.)

Merirannan (2010) mukaan suomalaista yhteiskuntaa kuvaakin hyvin sen suuri muutos viimeisen vuosikymmenen aikana etenkin teknologian suhteen. Etenkin 2000-luvulla teknologisoituminen on ollut todella nopeaa ja laitteet ovat yleistyneet siinä määrin, että teknologiaviihde, kuten älypuhelimet, tietokone, sekä konsoli ja tietokonepelit ovat kotiutuneet kutakuinkin jokaiseen suomalaiseen kotiin. Voidaankin puhua tieto- ja informaatioyhteiskunnasta, jossa organisoituneena ovat maailmanlaajuisesti tuotannon, kulutuksen ja kierron kaikki osat. (Meriranta 2010, 9.)

Meriranta (2010) kuvaakin mediamaiseman muuttuvan jatkuvasti jopa siinä määrin, että heikommat eivät enää pysy muutosnopeudessa mukana. Kiihtyvä mediamaisema erotteleekin Merirannan (2010) mukaan ihmiset aiempaa rajatumpiin ryhmiin sen perusteella, millaisen mediateknologian ja sisällön parissa he aikaansa viettävät. (Meriranta 2010, 63.) Ei ole siis yhdentekevää millaista media-kasvatusta me jälkipolvillemme opetamme.

Nykypäivän lapsilla on hyvin erilaiset lähtökohdat mediamaailmaan kuin aikaisemmillä sukupolvilla. Lapset suorastaan syntyvät tietoyhteiskuntaan, jossa heidän valmiutensa oppia käyttämään erilaisia medialaitteita ovat uskomattoman hyvät. Jotkut lapset osaavat jopa jo alle kouluiässä käyttää medialaitteita paremmin kuin omat vanhempansa puhumattakaan isovanhemmistaan. Meriranta (2010) Uudenlainen media tarjoaa aina jonkinlaisia uusia mahdollisuuksia, joka voi johdattaa kehittäviin, vapauttaviin ja kaikin puolin kannatettaviin päämääriin. (Meriranta 2010, 38.)

Nykylapset syntyvät mediakulttuurin keskelle. Kodissa käytetyt medialaitteet ja –sisällöt ovat jo pienestä pitäen osa lapsen kasvuympäristöä lapsen osallistuesaan perheen jokapäiväiseen elämään. Medialla on myös keskeinen rooli nykypäivän lastenkulttuurissa. Samaistumalla mediahahmoihin sekä median tarinoihin eläytymällä lapsi voi kokeilla erilaisia tunnetiloja ja rooleja sekä pohtia oikeaa ja väärää. Media innoittaa lapsia myös itsensä ilmaisuun, kuten laulamiseen ja piirtämiseen. (Lapset & media, kasvattajan opas 2016, 6.)

Yhä pienemmät lapset kasvavat tabletit ja kännykät kädessään, joten meidän aikuisten ja kasvattajien rooli onkin ohjata heitä käyttämään digilaitteita turvallisesti ja myöhemmin vastuullisesti. Vastuullinen digikasvatus onkin syytä aloittaa jo varhaiskasvatasiässä olevien lasten kanssa. Nykyajan koulumaailma ja opetusmateriaalit digitalisoituvat vauhdilla, joten siitäkin syystä on digikasvatus aloitettava jo varhaiskasvatuksen puolella.

Digikasvatuksessa on myös syytä huomioida nykyisin paljon pinnalla olevan sinisen valon vaikutukset lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Sinisen valon on havaittu vaikuttavan lapsen unenlaatuun negatiivisesti. On tutkittu, että lapsen ulottuvilla olevat laitteet, jossa on pieni näyttö, haittaavat yöunia jopa enemmän

kuin televisio. Helsingin sanomien artikkelin mukaan elektronisten laitteiden sinivalo häiritsee melatoniinin eritystä ihmiskehossa. Melatoniinin eli pimeähormonin erityksikäynnistyminen hämärässä tai pimeässä, jolloin ihmistä alkaa väsyttää. Sinivalo taas vaikuttaa päinvastoin piristävästi kuten luonnonvalo. (Kallionpää 2015.) Kasvatuksellisesta näkökulmasta ajatellen sinivalon omaavia laitteita olisikin syytä välttää erityisesti ennen nukkumaan menoa. Pienet lapset tarvitsevat ohjausta erityisesti laitteiden ajankäytön säätelyssä.

Arvailuja siitä, miten erityyppinen ja eri-ikäisenä aloitettu median käyttö vaikuttaa lapsiin, voimme toistaiseksi vain esittää. Kuitenkaan ei ole vaikeaa arvata, että mitä nuorempina lapset oppivat käyttämään erilaisia medialaitteita sitä paremmin he oppivat tulevaisuudessa hyödyntämään teknologiaa ja oppimaan uutta. (Lahikainen & Mälkiä, 2015, 282.)

2.8 Sähköinen media ja sen uhat

Koska sähköinen media on tullut jäädäkseen lapsen kehitysympäristöön, on Lahikaisen & Mälkiän mukaan (2015) lasten hyvinvoinnin, sosiaalistumisen ja kehityksen kannalta olennaista miettiä, kuinka sähköinen maailma ja siellä luodut suhteet liittyvät kasvokkaiseen vuorovaikutukseen ja miten nämä kaksi vuorovaikutuksen lajia kytkeytyvät lapsen hyvinvointiin ja sosiaalistumiseen. (Lahikainen & Mälkiä 2015, 278.)

Tämän päivän lapsilla on hyvin erilaiset lähtökohdat mediamaailmaan kuin aikaisemmillä sukupolvilla. Lapset suorastaan syntyvät tietoyhteiskuntaan, jossa heidän valmiutensa oppia käyttämään erilaisia medialaitteita ovat uskomattoman hyvät. Jotkut lapset osaavat jopa jo alle kouluikässä käyttää medialaitteita paremmin kuin omat vanhempansa puhumattakaan isovanhemmistaan. (Meriranta 2010, 28.) Uudenlainen media tarjoaa aina jonkinlaisia uusia mahdollisuuksia, joka voi johtaa kehittäviin, vapauttaviin ja kaikin puolin kannatettaviin päämääriin. (Meriranta 2010, 38.)

Nykyisin lapset elävät vahvasti mediakulttuurin keskellä. Kodissa käytetyt medialaitteet ja sisällöt ovat jo pienestä pitäen osa lapsen kasvuympäristöä lapsen osallistuessa perheen jokapäiväiseen elämään. Medialla on myös keskeinen rooli ny-

kypäivän lastenkulttuurissa. Samaistumalla mediahahmoihin sekä median tarinoin eläytymällä lapsi voi kokeilla erilaisia tunnetiloja ja rooleja sekä pohtia oikeaa ja väärää. Media innoittaa lapsia myös itsensä ilmaisuun, kuten laulamiseen ja piirtämiseen. (Lapset & media, kasvattajan opas 2016, 7.)

Ylen kolumnin ”Kasvattaminen, niin last season!” kirjoittaja Ukkola (2017) kertoo blogissaan Suomen olleen aina ylpeä lukutaidostaan. Tänä päivänä suomalaislapset lukevat kuitenkin yhä vähemmän kirjallisuutta. Kansainvälisessä vertailussa tehty tulos puhuu puolestaan ja kymmenvuotiaiden suomalaislasten motivaatio lukemiseen on toiseksi kehnoin. Suomen lapsiasiainvaltuutettu on tilanteesta hyvin huolissaan, koska joka noin kahdeksas peruskoulunsa päättävä nuori mies ei osaa lukea kunnolla (Ukkola 2017.)

Ukkolan (2017) mukaan elämme aikaa, jolloin virikkeitä löytyy joka puolelta, eivätkä tämän päivän vanhemmat ole kykeneviä rajoittamaan esimerkiksi ruutuai-kaa ja miten olisivatkaan, kun he itsekkin viettävät niin paljon aikaa sosiaalisessa mediassa. Kolumnissaan hän kirjoittaa lapsilla olleen aikaisemmin jopa hieman tylsää, joka edesauttoi mielikuvituksen käyttämiseen, kun taas nykylapsilla ei saisi olla koskaan tylsää. Tänä päivänä tuo tylsyys on helppo täyttää niin tietokonepeleillä kuin whatsappilla, snapchatilla ja instagramilla. (Ukkola 2017.)

Meriranta (2010) puhuu teoksessaan median tarjoamista myönteisistä asioista lasten elämään, mutta ei sivuuta myöskään median asettamia uhkakuvia pienten lasten elämässä. Hän nostaa esimerkkinä median huonoista puolista medialaitteiden liiallisen käytön, joka voi pahimmillaan vääristää lasten arvomaailmaa ja maailmankuvaa. Väkivaltaisten TV-ohjelmien katsominen tai pelien pelaaminen voivat toimia arvomaailmaa tai maailmankuvaa vääristävällä tavalla. Usein voikin olla vaikeaa tietää, milloin lapsi viettää liikaa aikaansa medialaitteiden parissa, koska niistä on tullut hyvin arkinen osa jokapäiväistä elämäämme ja ajankäyttöämme. Pahimmillaan median suurkulutuksesta voi tulla todellinen ongelma, jos leikki, liikunta ja yhdessä vietetty aika esimerkiksi vanhempien kanssa jäävät liian vähäiseksi vapaa-ajan täytyttyä liikkaa mediasovellutuksista. (Meriranta 2010, 29.)

Keskitymme opinnäytetyössämme pääosin digitalisaation tuomiin mahdollisuuksiin lasten elämään, mutta sivuutamme aihetta myös sen uhkakuvien kautta. Meriranta (2010) korostaa, että on suhtauduttava kriittisesti siihen, onko sähköinen ruutu hyvä sosiaalisen tuen tarjoaja. Siitä puuttuvat inhimilliset ominaisuudet, jotka ovat sosiaalisen tuen tarjoajilla olennaisia. Media ei siis ole hänen mukaansa pelkästään myönteinen asia lasten elämässä, vaikka puhuukin paljon median myönteisistä asioista. (Meriranta 2010, 12.)

Mediakasvatukseen liitettyjä huolenaiheita ja jo pitkään julkisissa keskusteluissakin esiin nousseita huolenaiheita ovatkin väkivaltaviihteen vaikutus lasten ja nuorten käyttäytymiseen. Samoin paljon keskustelua ja huolta on syntynyt myös runsaasta seksuaalisesta media-aineistosta ja niiden haittavaikutuksista lasten ja nuorten elämään. (Merilampi 2014, 40.) Meriranta (2010) nostaaakin jo muutaman vuoden takaisessa teoksessaan sähköisen median vaikutuksista lapsiin erityisen huolestuttaviksi mahdollisiksi kielteisiksi vaikutuksiksi turtumisen esimerkiksi väkivaltaan sekä passiivisuuden, josta voi seurata erilaisia ongelmia, kuten liikunnan vähäisyyttä ja sosiaalista eristäytymistä. Hän esittää näkemyksen myös pe-loista, joita alle kouluikäiset lapset voivat hyvinkin usein kokea esimerkiksi televisiota katsellessaan. Pelot voivat olla hyvin voimakkaita ja johtaa edelleen muihin oireisiin kuten unettomuuteen, levottomuuteen ja erilaisiin psykosomaattisiin oireisiin, kuten esimerkiksi vatsa- ja pääkipuihin sekä unenlaatuun. (Meriranta 2012, 12-13.)

Opetusministeriön Mediamuffinssi-hankkeessa (2006) kuvataan, että lapsi myötäelää median parissa koko tunteiden kirjon. Lapsen psykologista kehitystä tukevat erilaiset tunne elämykset ja niiden hallinnan harjoittelu. Elämään kuuluvat osana myös ikävät, pelottavat ja jännittävät tunteet, joiden kanssa on opittava tulemaan toimeen. Hankkeessa korostetaan lasten tunnekokemusten olevan hyvin yksilöllisiä ja siinä, missä toinen voi nähdä painajaisia vaikkapa luonto-ohjelmasta voi toiselle jopa Pikku Kakkonen esittää liian ahdistavia kohtauksia. (Muffe ja kadonnut avain 2006, 48.)

Salokoski (2006-2007) puhuu myös artikkelissaan lasten tunnemaailman ja median välisestä yhteydestä. Heidän mukaansa lapsen on mahdollista median avulla olla kosketuksissa oman tunnemaailmansa kanssa. Media mahdollistaa

tunteiden hallinnan ja empatiakyvyn harjoittamisen. Lapsi voi esimerkiksi huolella valitun elokuvan tai pelin välityksellä samaistua jännityksen, pelon, surun tai menetyksen tunteisiin. Pelaamisen avulla lapsi voi harjoitella myös muita tärkeitä taitoja, kuten voittamisen, häviämisen ja turhautumisen tunteita. (Salokoski, 2006-2007, 76.)

Pelot, jotka kumpuavat median kautta ovat suomalaisten lasten yleisimpiä pelkoja. Nämä pelot voivat syntyä hyvin erilaisista mediasisällöistä ja eri-ikäiset lapset tulkitsevat mediasisällöt hyvin eri tavoin. Lapsen kyky tulkita mediasisältöjä on aikuisiin verrattuna hyvin erilaista. Lapsilla ei vielä ole kykyä irtautua omasta näkökulmasta ja heidän ajattelunsa ja tulkintansa on vielä hyvin minäkeskeistä. Faktan ja fiktion erottaminen opitaan pikkuhiljaa. Pienten lasten kohdalla mediapelot eivät vielä edellytä fiktion erottamista todesta, koska heidän pelkonsa liittyvät useimmiten fantasiahahmoihin, kuten vaikkapa noitiin ja hirviöihin. Mediapelkoja voi syntyä minkälaisista sisällöistä tahansa, myös lastenohjelmista riippuen siitä, miten lapsi sen tulkitsee. (Salokoski, 2006-2007, 77-78.)

Suojelullinen näkökulma on mediakasvatuksessa ensiarvoisen tärkeää. Turvallisen mediankäytön opettelu tulisikin Pentikäisen ym. (2007) mukaan olla yhtä lailla itsestään selvää kuin muidenkin turvallisuustaitojen kuten vaikkapa turvallisten liikennesääntöjen opettelu. Mediakasvatuksessa rajojen asettaminen niin mediasisältöjen kuin median parissa vietetyn ajankin suhteen on tärkeää. Aikuisen ohjausta tarvitaan myös faktan ja fiktion eron ymmärtämisessä. Ikärajojen noudattaminen auttaa suojelemaan lasta median aiheuttamilta riskeiltä. (Salokoski 2006-2007, 84.)

Lapsen suojelemiseksi tarvitaan aikuisen apua ja ohjausta lapsen kehitystasoon käsittämättömiltä tai muuten ahdistavilta aineistoilta, joita lasten ei tulisi joutua näkemään. Tällaisia aineistoja ovat esimerkiksi väkivaltaa, kauhua tai voimakkaita seksuaalisia sisältöjä sisältävät aineistot sekä fakta-aineistot, jotka kuvaavat katastrofeja, onnettomuuksia tai sotaa. Lapsille olisi kuitenkin aiheellista kertoa merkittävistä maailman tapahtumista lapsen kehitystason mukaisesti. Lapsia on mahdotonta loputtomiin esimerkiksi suojella erilaisilta uutisilta, jotka väistämättä tulevat esiin aikuisten puheissa. Tällaisissa tapauksissa on tärkeä kuvata yleisellä tasolla, mitä on tapahtunut ja viestiä lapselle hänen ja lähipiirinsä olevan

turvassa. Pelottavien kriisitilanteiden ja uutisten sekä katastrofitilanteiden kohdalla tulisi kertoa lapselle hänen käsityskykyynsä sopivalla tavalla, mitä on tapahtunut eikä salailla asioita. Lapselle tulee tarjota turvaa, kosketusta ja syyliä sekä viestiä, että tilanne on hallinnassa ja ettei lapsen tarvitse pelätä. Aikuisen tehtävänä on auttaa käsittelemään uhkaavaa asiaa esimerkiksi juttelemalla ja leikkimällä sekä piirtämällä. Aikuisen tulee myös kuunnella lasta ja vastata lapsen kysymyksiin. (Muffe ja kadonnut avain 2006, 49.)

Päiväkodissa esimerkiksi ohjelman katsominen yhdessä ei vielä ole mediakasvatusta, vaan ohjelmasta tulisi olla mahdollisuus purkaa ajatuksia ja kokemuksia yhdessä aikuisen kanssa, joita se on lapsissa herättänyt. Arat ja herkät lapset on otettava erityishuomioon valitessaan mediamateriaalia. Kasvattajat tarvitsevat koulutuksen ohella rohkeutta siihen, millä tavalla lasten kanssa käsitellään mediasta herääviä asioita. (Salokoski, 2006-2007, 85.)

Pentikäinen ym. (2006-2007) korostavatkin aikuisen vastuuta lapsen turvalliseen mediankäyttöön liittyen ja heidän mukaansa aikuisen kiinnostus onkin lähtökohta turvalliselle mediankäytölle. Aikuisen tehtävänä on heidän mukaan tukea lapsen mediataitojen kehittymistä, jotta lapsi oppisi toimimaan turvallisesti mediassa ja suojamaan mediankäyttöön liittyen itseään. Aikuisen tulee tarjota tukea lapsen mediataitojen harjoittelussa ja olla kiinnostunut siitä, mitä lapsi medialla ja mediassa tekee. Lapsi tarvitsee sitä enemmän aikuisen läsnäoloa median parissa ja kokemusten jakamista mitä pienempi hän on. Turvallista median käyttöä ovat osaltaan ohjaamassa myös lait ja asetukset. Lasten kehityksen asiantuntijat ovat laatineet ikäraajat esimerkiksi peleihin ja elokuvaan. Ikärajojen tarkoitus on suojella lapsia mahdollisilta haittavaikutuksilta. (Pentikäinen ym. 2006-2007, 102.)

Lapset & media, kasvattajan oppaassa (2016) mainitaan myös mediasisältöjen ikärajojen tärkeydestä. Ikäraajat asetetaan haitallisten sisältöjen perusteella ja niiden tarkoitus on auttaa valitsemaan turvallisia mediasisältöjä eri-ikäisille lapsille. Lapsen kasvaessa kehittyy kyky ymmärtää ja käsitellä voimakkaita mediasisältöjä. Lapsen herkkyys ja kehitys erilaisille mediasisällöille on yksilöllistä. Haitallisen mediasisältö voi lapsen ikään ja kehitystasoon nähden aiheuttaa esimerkiksi erilaisia pelkotiloja ja unihäiriöitä. (Lapset & media, kasvattajan opas 2016, 8.)

Kaikkia mediasisältöjä ei kuitenkaan säädellä ikärajoilla, Lapset ja media kasvattajan oppaassa (2016) korostetaan, että eri mediasisältöjen kieltäminen tai salliminen onkin kasvatuskysymys. Tällöin korostuu kysymys siitä, millaiset asiat ovat lapsille sopivia ja millaiset eivät. (Lapset & media, kasvattajan opas 2016, 11.)

3 LASTEN MEDIANKÄYTÖSSÄ KOROSTUVIA ASIOITA

3.1 Lapsi median kuluttajana

Media kuuluu eri muodoissaan merkittävänä osana nykypäivän lasten jokapäiväiseen elämään. Lapsille media on jopa elämäntapa, jonka hyötyjä voidaan käyttää usein hyvin positiivisilla tavoilla tuoden lasten elämään paljon iloa ja oppia. Lapsille jokapäiväisiä, tuttuja viihdykkeitä ovat tv ja videot. Yhä nuoremmilla lapsilla on omat kännykät ja varhaiskasvatuserässä olevat lapsetkin osaavat jo monin tavoin käyttää vanhempiansa puhelinta. Lapset pelaavat pelejä niin kännyköillä kuin tietokoneilla ja pelikonsoleillakin. Lapset opettelevat innokkaasti eri viestimien käyttöä ja ovatkin usein niiden käytössä jopa vanhempiaan taitavampia. Lapset keskustelevat myös mielellään mediasta. Sana media ei yleensä ole lapsille tuttu, vaikka erilaiset media-sisällöt, kuten televisio-ohjelmat, elokuvat, internet ja pelit pulpahtelevatkin puheenaiheina esiin päiväkodissa, esikoulussa, kouluissa sekä aamu- ja iltapäiväkerhoissa. (Muffe ja kadonnut avain 2006, 14.)

Salokoski (2006-2007) puhuu suoranaisestä medialapsuudesta, joka viittaa siihen, että median vaikutukset ovat kaikkialla. Mediahahmot seikkailevat lapsen elämässä esimerkiksi lapsen leikeissä, leluissa, vaatteissa ja ruokailuvälineissä. Lasten kasvatuksessa korostuukin heidän mielestään merkittävästi mediakasvatus ja sen suojelullinen näkökulma. Media tarjoaa lapsille tietoa, viihdykettä ja tunteiden paloa. Salokoski (2006-2007) korostaakin aikuisen ohjauksen ja tuen merkitystä lasten median moninaisuuden ymmärtämisessä. Lasten kyky ymmärtää median moninaisuutta sekä tulkita sen sisältöjä ovat vielä hyvin rajalliset. (Salokoski 2006- 2007, 76.)

Ensimmäinen mediakasvatuksen askel on lasten mediankäyttöön ja mediaan liittyviin ajatuksiin tutustuminen, jossa hyvänä apuna on lasten leikkien seuraaminen ja havainnointi. Lapset käsittelevät mediassa kohtaamiaan aiheita leikeissä ja keskusteluissaan. Kasvattajan tehtävänä on tarttua lapsia kiinnostaviin ja esillä oleviin aiheisiin sekä ohjata keskustelua median tulkinnan taitoihin opastaen. (Muffe ja kadonnut avain 2006, 15.)

Lahikaisen & Mälkiän (2015) mukaan mediataidot ovat vain pieni osa lapsen kokonaiskehitystä ja elämässä selviytymisen taitoja. Taitoja monimutkaisempaa

heidän mielestään onkin ennakoida millaisia persoonallisuuksia arvomaailmataan, moraaliltaan ja tunneilmaisultaan lapsista ajan saatossa kasvaa. Kirjassaan Lahikainen ja Mälkiä (2015) pohtivat millaisia ihmissuhteisiin kykeneviä aikuisia tulee lapsista, joiden ulottuvilla on ollut medialaitteisto jo hyvin pienenä ja joiden vanhemmat ovat myös tiukasti kiinni medialaitteissa myös kotona. Heidän mukaansa varmaa on kuitenkin se, että lapsi vaatii kypsyäkseen kasvokkaista vuorovaikutusta hyväksyvien ja turvallisiksi koettujen ihmisten kanssa. (Lahikainen & Mälkiä, 2015, 282.)

Kännykät ja muut medialaitteet ovat näkyvä osa tämän päivän vanhempien ja lasten arkea. Vanhempien hoitaessa asioitaan tai vaihtaessaan kuulumisia ystävien, sukulaisten tai toisaalla olevan puolison kanssa lapset toimivat yleisönä. Perheenjäsenen ottaessa yhteyttä kodin ulkopuoliseen maailmaan, kietoutuu puhelu osaksi perheen vuorovaikutusta ja usein lapsi tekee kuulemastaan johtopäätöksiä omasta näkökulmastaan, välillä saamatta kuitenkaan selityksiä kuulemistaan asioista. Usein myös lapset joutuvat ponnistelemaan saadakseen kännykkään kiinnittyneen vanhempansa repäistyksi takaisin kodin piiriin (Lahikainen & Mälkiä, 2015, 276.)

3.2 Mediankäytön alkaminen

Lasten mediankäyttö alkaa jo hyvin varhain. Lasten mediabarometrin (2013) mukaan mediankäyttö alkaa jo pikkuvauvana, jolloin ensimmäiset kosketukset mediamaailmaan tapahtuu kuuntelemalla. Aluksi lapsi kuuntelee ääneen luettuja kirjoja tai lehtiä sekä radiota tai musiikkia. Säännöllisempi kuvaohjelmien katselu alkaa useimmilla lapsilla noin yhden vuoden iässä. Myös internetin käyttö alkaa usein jo 1–2-vuotiaana. 3-4-vuoden iässä useiden medioiden käyttö lisääntyy ja säännöllistyy. 5–6-vuoden iässä lasten mediankäytössä suhteessa nuorempiin lapsiin yleistyy entisestään internetin käyttö ja digitaalisten pelien pelaaminen. 7–8-vuoden iässä suuri osa lapsista käyttää eri medioita päivittäin tai lähes päivittäin. Koulunkäynnin alkaessa yleistyy erityisesti kännykän käyttö. Tässä vaiheessa lähes kaikki lapset saavat oman kännykän. (Suoninen 2013, 25-26.)

Mediabarometrissa (2013) selviää, että medially on suuri rooli jo ihan pienen lapsen elämässä, joten ei ole yhdentekevää millaisia asioita mediakasvatuksessa tulee korostaa.

3.3 Lapsilähtöisyys ja kasvatuskumppanuus

Kaiken toiminnan lähtökohtana on lapsi ja hänen mediaympäristönsä. Mediakasvatuksen tavoite on se, että lapsista kasvatetaan pienestä asti aktiivisia kansalaisia, jotka kykenevät osallistumaan mediakulttuuriin. Kasvattajan rooli on lasten toiminnan havainnointi sekä kyky herkistyä kuuntelemaan lasten ajatuksia. (Pentikäinen ym. 2006-2007, 101.) Lapsella on oikeudet siinä missä aikuisellakin, joten lapsen oman äänen kuuluviin saaminen on tärkeää. (Niinistö & Ruhala & Henriksson & Pentikäinen 2006, 98).

Ammattikasvattajien ja lapsen vanhempien välisestä yhteistyöstä puhutaan varhaiskasvatuksessa käsitteellä kasvatuskumppanuus. Kasvatuskumppanuus tarkoittaa henkilöstön ja vanhempien tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät lapselle kahden tärkeän tahon eli vanhempien ja kasvattajien kokemukset ja tiedot. Lasten mediakasvatus on kasvattajien ja vanhempien yhteinen asia, joten näkemyksistä, arvoista ja vastuista on hyvä keskustella niin kasvattajayhteisön kuin vanhempienkin kanssa. (Niinistö ym. 2006, 22.)

Kasvatuskumppanuus tarkoittaa sitä, että lapsen huoltajat ja kasvatuksen ammattilaiset sitoutuvat yhdessä lapsen kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Pentikäinen ym. (2006-2007) korostavat, että mediakasvatus on kodin ja koulun sekä varhaiskasvatuksen yhteinen asia, jolloin kasvatuskumppanit luovat lapsille yhteisiä median käytön sääntöjä. Heidän mukaansa media voi toimia hyvänä kasvatuskumppanuuden välineenä ja he ovat myös sitä mieltä, että media voi tarjota yhteisiä myönteisiä kokemuksia. Erilaisista tilanteista, tapahtumista ja asioista voidaan viestittää esimerkiksi valokuvien avulla tai mediasta nousevia aiheita voidaan yhdessä käsitellä päiväkodissa, koulussa ja kotona. (Pentikäinen ym. 2006-2007, 102.)

3.4 Lapsen osallisuus ja toiminnallisuus

Osallisuudella tarkoitetaan lapsen kykyä toimia omissa yhteisöissään ja sitä, että lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa niiden käytäntöihin. Lapsi rakentaa identiteettiään suhteessa yhteisöihinsä. (Pentikäinen ym. 2006-2007, 102.)

Turja (2016) kuvaa kirjan artikkelissaan lapsen osallisuuden korostumista ja sitä, että pedagoginen ote varhaiskasvatuksessa on vahvistunut. Samalla muutospaineessa on ollut myös lapsi-aikuinen valtasuhde ja lapsia halutaankin nyt pitää aloitteellisina ja aktiivisina toimijoina, jotka rakentavat omaa ymmärrystään vuorovaikutuksessa sosiaalisen ja fyysisen ympäristönsä kanssa. (Turja 2016, 43.)

Turja (2016) mainitsee kirjan artikkelissaan myös uudesta yhteiskuntatieteellisestä lapsuustutkimuksesta, jossa korostetaan näkemystä lapsesta yhteisönsään pätevänä ja aktiivisena toimijana sekä Suomen ratifioimasta Lapsen oikeuksien sopimuksesta (asetus 60/1991), jossa korostetaan lasten suojelemisen ohella lasten oikeutta tulla kuulluksi heitä itseään koskevissa asioissa sekä oikeutta ilmaisuvapauteen ja tiedon saamiseen. Turja (2016) tuo kirjan artikkelissaan esille myös varhaiskasvatusta ja esiopetusta ohjaavista asiakirjoista näkemys lapsesta aktiivisena tiedon ja maailmankuvansa rakentajana sekä vuorovaikutuksen osapuolena. Hän korostaa myös, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) nostetaan selkeästi esiin Lasten oikeuksien sopimukseen perustuvat arvolähtökohdat sekä lapsen oikeuden tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Turja 2016, 43-44.)

Lapsille on annettava mahdollisuus oppia toinen toisiltaan ja heidän on saatava toimia luovasti ryhmässä. Lapset oppivat parhaiten itse tekemällä oli sitten kyseessä median vastaanottaminen, tulkinta tai oma tuottaminen. Pieni lapsi oppii oman elämyksen ja kokemuksen kautta. Karlsson (2006-2007) korostaakin että lapsen oma mediatuottaminen kehittää valmiuksia tarkastella ja ymmärtää sekä tehdä itse mediaa. Nimenomaan itse tekemisen myötä lapsi pääsee itse vaikuttamaan ja osallistumaan mediakulttuuriin. (Karlsson 2006-2007, 34.)

Niinistö ym. (2006) nostavat esiin esimerkiksi sadutuksen, joka heidän mielestään on työvälineenä loistava osallisuuden kokemiseen. Sadutus on aikuisen ja lapsen välillä sekä lasten kesken tapahtuvaa syvällistä vuorovaikutusta. Lapsen

huomatessa, että hänen ajatuksensa ovat muiden mielestä kiinnostavia ja tärkeitä, on hänen myös muissa tilanteissa helpompi kertoa ideoistaan ja ajatuksistaan. Sadutusmenetelmä on helppo ja käytännönläheinen sekä lapsilähtöinen työtapa, jonka avulla lapsen ja aikuisen on helppo tutustua toisiinsa. Sadutuksessa lapsi itse saa päättää, mistä kertoo sadun ja kuinka se etenee. Aikuinen kirjoittaa kertomuksen sanatarkasti muistiin. Sadutus antaa tilaa lapsen omille ajatuksille ja ilmaisuille sekä vahvistaa lapsen itsetuntoa osoittaen hänelle, että hänen ajatuksensa ovat arvokkaita. (Niinistö ym. 2006, 34.)

3.5 Lapsen hyvinvointi ja turvallinen median käyttö sekä tunnetaidot ja identiteetti

Jokaisella lapsella tulee olla oikeus kehittyä omana itsenään. Lapselle on merkityksellistä, että hänen yksilöllisyyttään kunnioitetaan. Mediakasvatus tarjoaa Pentikäisen ym. (2006-2007) mukaan lapsille luontevia tilanteita myönteisen minäkäsityksen vahvistumiseen, ajattelun kehittymiseen sekä ilmaisu- ja vuorovaikutustaitojen kehittymiseen. Heidän mukaansa voidaan mediakasvatuksen yhteydessä puhua voimaantumisesta. Tällaisessa voimaannuttavassa kokemuksessa vahvistuu heidän mukaansa lapsesta itsestään lähtevä voiman tunne. Median parissa työskennellessä voimaannuttava kokemus voi syntyä esimerkiksi vastuullisesta tehtävästä omia mediatuotoksia tehdessä tai itsensä hyväksymisestä, näkemisestä ja kokemisesta vaikkapa valokuvassa tai elokuvassa. (Pentikäinen ym. 2006-2007, 102.)

Pentikäinen ym. (2006-2007) korostavat aikuisen vastuuta lapsen turvalliseen mediankäyttöön liittyen ja heidän mukaansa aikuisen kiinnostus onkin lähtökohta turvalliselle mediankäytölle. Aikuisen tehtävänä on heidän mukaan tukea lapsen mediataitojen kehittymistä, jotta lapsi oppisi toimimaan turvallisesti mediassa ja suojamaan mediankäyttöön liittyen itseään. Aikuisen tulee tarjota tukea lapsen mediataitojen harjoittelussa ja olla kiinnostunut siitä, mitä lapsi medially ja mediassa tekee. Lapsi tarvitsee sitä enemmän aikuisen läsnäoloa median parissa ja kokemusten jakamista mitä pienempi hän on. Turvallista median käyttöä ovat osaltaan ohjaamassa myös lait ja asetukset. Lasten kehityksen asiantuntijat ovat laatineet ikäraajat esimerkiksi peleihin ja elokuviin. Ikärajojen tarkoitus on suojella lapsia mahdollisilta haittavaikutuksilta. (Pentikäinen ym. 2006-2007, 102.)

Pentikäinen ym. (2006-2007) kuvaavat teoksessaan, että media vaikuttaa tunteisiin ja herättää näin ollen tunteita. He puhuvat mediaesitysten kasvatuksellisesta merkityksestä, joka nousee siitä, että lapset ovat kosketuksissa oman tunnemaailman kanssa. Lapsi voi käsitellä yhdessä aikuisen kanssa esimerkiksi kuvien, television ja elokuvien herättämiä tunteita. Pienten lasten mediakasvatuksessa tunnetilojen työstäminen, niiden tunnistaminen ja nimeäminen sekä niistä keskustelu ovat tärkeitä taitoja pienten lasten mediakasvatuksessa. Pentikäisen ym. (2006-2007) mukaan media voi toimia myös lapsen identiteetin vahvistajana. Pohjaa minäkuvan kehitykselle, kun voidaan luoda jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Jokaisen lapsen omien voimavarojen käyttäminen lisää tunnetta omasta olemassaolon merkityksestä ja arvokkuuden tunteesta. (Pentikäinen ym. 2006-2007, 102-103.)

3.6 Kriittisyys

Kriittisyydellä tarkoitetaan uteliasta ja kyselevää suhtautumista maailmaan. Kriittisyys merkitsee sitä, että tietoa ei oteta annettuna, vaan kysytään ja tehdään valintoja sekä kyseenalaistetaan. Maailmaa voi tutkailla uusin silmin, kun tarkastelee vallitsevien uskomusten ja tietojen taakse. Kriittisyys tarkoittaa näin ollen kykyä nähdä pintaa syvemmälle. Lapsi, jolla on valmiuksia kriittiseen medialukutaitoon, kykenee arvioimaan tietoa sekä osallistumaan ja käyttämään mediaa omien tarpeidensa pohjalta. Harjoittelu kriittiseen medialukutaitoon aloitetaan pikkuhiljaa pienin askelin. Lapsi voi Pentikäisen ym. (2006-2007) mukaan harjaannuttaa kriittistä medialukutaitoa esimerkiksi omien mediatuotosten tekemisen kautta tai tutkimalla valmiita mediaesityksiä. (Pentikäinen ym. 2006-2007, 103.)

Lasten kanssa voidaan pohtia esimerkiksi mikä on totta ja mikä puolestaan satua. Hyvä keino kriittisyyden harjaannuttamiseen on Pentikäisen ym. (2006-2007) mukaan esimerkiksi etsiä omaan sukupuoleen liittyviä stereotyyppisiä kuvia ja keskustella vaikkapa, miksi juuri poika ajaa lelukuvaston kuvassa mönkijällä ja tyttö tekee ruokaa? (Pentikäinen ym. 2006-2007, 103.)

On olemassa kuitenkin lapsia, joille toden ja kuvitellun ero on saattanut alkaa hämärtyä. Tämän tapahtuessa on kuitenkin syytä muistaa, että tuolloin kyse on

vakavammasta häiriöstä, jonka alkusyynä ei voida yksiselitteisesti pitää tietokonepelejä, elokuvia tai muita mediakulttuurisia ilmiöitä. (Sintonen 2002, 8.) Kasvattajien täytyykin tuntea median tuomat riskit ja osattava asettaa rajoja lasten mediankäytölle. Sintonen (2002) mielestä mediaa ei kuitenkaan tulisi ajatella vihollisena eikä mediakasvatusta jonkinlaisena rokotteenä. (Sintonen 2002, 65.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Prosessin kuvaus ja metodologiset lähtökohdat

Aloitimme opinnäytetyöprosessimme keväällä 2017, jolloin pohdimme sopivaa aihetta työllemme. Samalla aloitimme opinnäytetyömme suunnitteluvaiheen, jossa jäsentelimme, millä tavalla ja mistä kulmasta haluamme tutkittavaa aihetta lähestyä. Pohdimme myös aiheen rajaamista siitä kulmasta, millä tavalla juuri me haluamme aihetta tutkia. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2008) mukaan onkin tarkennettava ajatusta siitä, mitä keräämällään aineistolla haluaa osoittaa ja mitä tutkittavasta ilmiöstä haluaa tietää. Järkevää onkin aloittaa aineiston kerääminen vasta kun on pohtinut aiheen rajaamista, koska tällä tavalla säästää myös aikaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 81.)

Tavoitteenamme oli tehdä opinnäytetyömme mahdollisimman ajankohtaisesta aiheesta, joka myös itseämme tulevana varhaiskasvattajina kiinnostaa. Tällä tavalla koko opinnäytetyöprosessin tekeminen on mielekkäämpää. Hirsjärven ym. (2008) mukaan on myös toivottavaa, että tutkimuksen tekijää kiinnostaa aidosti jokin ongelma, johon hän haluaa etsiä vastauksia. (Hirsjärvi ym. 2008, 71.)

Opinnäytetyön tekeminen käynnistyi aluksi opinnäytetyösuunnitelman tekemisen lisäksi aiheeseen liittyvään teoriaan perehtymällä. Teoriaan perehtymällä hahmotimme myös sitä näkökulmaa, jonka kautta halusimme tutkittavaa aihetta lähestyä ja tutkia. Digitalisaatio varhaiskasvatuksessa aiheuttaa monenlaista keskustelua puolesta ja vastaan, joten halusimme lähteä tutkimaan, millä tavalla sen tuomat mahdollisuudet nähdään osana varhaiskasvattajien arkea lasten parissa toimiessa. Teorian avulla omaksuimme pikkuhiljaa tutkittavamme aihealueen käsitteistöä ja syvennyimme aiheeseen paremmin. Eskola & Suoranta (2001) toteavat kirjassaan teorian olevan suurena apuna tutkimuksen tekemisessä. Heidän mielestään teoria kannattaa nähdä pikemminkin mahdollisuutena ja apuna kuin pakkona. Huolella käytettynä teoria auttaa laadullisen tutkimuksen koko prosessin läpiviemisessä suunnittelusta raportointiin asti. Kiinnostavan teorian etsimiseen kannattaa siis uhrata aikaa. (Eskola & Suoranta 2001, 83.)

4.2 Kvalitatiivinen tutkimusote

Opinnäytetyömme toteutamme laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta käyttäen, johon olemme keränneet tietoa eri luotettavista lähteistä ja haastattelukysymyksiä tulkitsemalla. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus kuvaa todellista elämää, jossa kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen nähdään siis olevan luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jossa aineisto kootaan todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tiedon keruun instrumenttina suositaan ihmistä ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2008, 157-160.)

Teoria on aina laadullisen tutkimuksen tukena, koska mikään tutkimus ei ole pätevä ilman teoriaa. Teorian avulla voidaan tuoda esiin tutkimuksen teoreettinen viitekehys eli tutkimuksen kokonaisuuden mieltäminen. Teorian avulla voidaan käsitellä myös tutkimuksen etiikkaa ja menetelmiä sekä hahmottaa asian luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 18 – 19.) Opinnäytetyömme työstämisessä teoria tukee tutkimustamme ja sen eri vaiheita.

Laadullisen tutkimuksen ei ole tarkoitus pyrkiä yleistämään aihetta. Sen on tarkoitus kuvata jotain tapahtumaa tai ilmiötä sekä ymmärtää toimintaa ja muodostaa sille teoreettisesti mielekäs tulkinta. Tutkimuksen kannalta suotuisinta on, että tutkittavat tietävät tutkimuksen aiheesta ja miksi aihetta tutkitaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 58 – 86.)

Opinnäytetyössämme tutkimme, millä tavalla digitalisaatio toimii varhaiskasvatuksessa lasten kasvun ja oppimisen tukena ja saada tutkittavaan aiheeseemme ajantasaista tietoa kentällä toimivilta varhaiskasvatuksen ammattilaisilta. Kentällä toimii työntekijöinä koulutettuja varhaiskasvattajia, jotka ovat lapsen kasvun ja kehityksen ammattilaisia. Heiltä saamme parhaiten tietoa siitä, millä tavalla digitalisaatio toimii kasvatuksen ja oppimisen tukena.

Yleisin kvalitatiivista tutkimusta koskeva kysymys aineistonkeruun yhteydessä koskeekin aineiston kokoa. Kuinka ison ja kattavan aineiston oletetaan olevan, jotta tutkimus olisi tieteellistä ja yleistettävää. Laadullisen tutkimuksen aineiston koolla ei näin ollen olekaan välitöntä merkitystä onnistuakseen. Yhtenä aineiston

tehtävänä onkin toimia tutkijoiden apuna tavalla tai toisella heidän rakentaessaan käsiteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. (Eskola & Suoranta, 2001, 60-62.)

4.3 Aineiston keruu, tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen analysointi

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössämme on kyselytutkimus, jossa kohdejoukkona on Kivikon päiväkotiki Kemistä. Päädyimme valitsemaamme päiväkotin sen vuoksi, että se on moderni ja siellä hyödynnetään digitalisaatiota osana kasvatusta ja oppimista.

Opintojen aikana kävimme myös tutustumassa kyseiseen päiväkotin ja saimme konkreettisesti nähdä, kuinka lapset hyödynsivät siellä digitalisaatiota osana kasvatusta ja opetusta. Tällä tavalla opinnäytetyöhömmä saatu tieto perustuu henkilökohtaisiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten aitoihin kokemuksiin, näkemyksiin ja mielipiteisiin tutkittavaamme aiheeseen liittyen

Tutkimusaineiston keräsimmme kyselyjen lisäksi myös haastatteluin, koska jouduimme muuttamaan alkuperäistä suunnitelmaa, jonka mukaan tarkoituksena oli kerätä aineisto pelkästään kyselylomakkein. Vastausprosentin jäädessä kyselylomakkeissa liian pieneksi päädyimme lisäksi haastattelemaan kolmea varhaiskasvatuksen ammattilaista, jotta saisimme tarpeeksi materiaalia analyysia varten.

Ennen kyselylomakkeiden viemistä päiväkodille olimme alkukesästä 2017 yhteydessä valitsemaamme päiväkodin johtajaan puhelimitse ja varmistimme, että heillä olisi aikaa, halukkuutta ja mielenkiintoa osallistua opinnäytetyötämme koskevaan kyselyyn. Ennen kyselylomakkeen laatimista olimme tutustuneet aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja artikkeleihin, jonka katsoimme olevan suurena apuna kysymyksiä laatiessamme. Hirsjärvi ym. (2008) mukaan järjestelmällinen kirjallisuuteen perehtyminen aiheen yleiskuvan hahmottamiseksi on hyvä aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Hirsjärvi ym. (2008, 106.). Saimme kyselylomakkeen laatimisessa myös paljon apua opinnäytetyötä ohjaavilta opettajiltamme ja heiltä saimme viimein myös luvan haastattelulomakkeen viemiselle päiväkotin.

Aineistoa kerättiin viemällä kyselylomakkeet päiväkotiin 2.8.2017. (Liite 2.) Kyselylomake koostui yhteensä 13 kysymyksestä, jotka olivat sekä monivalintaisia että avoimia. Lomakekyselyn avulla halusimme mahdollistaa jokaisen päiväkodin varhaiskasvattajan mahdollisuuden osallistua kyselyyn ja sen, että heillä olisi aikaa miettiä rauhassa vastauksia. Tällä pyrimme myös siihen, että vastauksiin tulisi mahdollisimman konkreettista tietoa ja että niihin olisi panostettu, jotta saisimme vastauksista paremman hyödyn opinnäytetyömme analyysia varten.

Hirsjärven ym. (2008) mukaan kyselytutkimuksen etuna voidaan pitää mahdollisuutta laajan tutkimusaineiston keräämiseen, jossa tutkimuksessa voidaan kysyä monia asioita useammalta henkilöltä. Toisaalta haittoina voidaan pitää sitä, ovatko vastaajat pyrkineet vastaamaan kyselyyn mahdollisimman rehellisesti ja huolellisesti sekä sitä, miten vastaajat ovat kysyttävistä asioista selvillä eli ovatko he asiaan perehtyneitä. (Hirsjärvi ym. 2008, 190.)

Halusimme muotoilla kysymykset useammalla tavalla, jotta saisimme mahdollisimman monipuolisen kuvan vastauksista. Koimme aluksi haastavalta muotoilla kysymyksiä järkevästi ja saimme siihen apua opinnäytetyötä ohjaavalta opettajaltamme. Muutamien hienosäätökertojen jälkeen onnistuimme saamaan kyselymme viemistä vaille valmiiksi. Hirsjärvi ym. (2008) mainitseekin, että kysymysten laadinnassa on mahdotonta antaa tarkkoja sääntöjä ja että kyselylomakkeen laadintaa voidaan pitää jopa taiteen muotona. (Hirsjärvi ym. 2008, 197.)

Avoimet kysymykset mahdollistavat vastaajan ilmaista itseään omin sanoin. Toisaalta avoimia kysymyksiä voi olla haastava tulkita, koska niiden sisältö voi olla kirjavaa ja luotettavuus kyseenalaista ja tästä syystä niitä voi olla vaikea käsitellä. (Hirsjärvi ym. 2008, 196.)

Veimme kyselylomakkeet päiväkodille suoraan ja niitä vastaanottamassa oli yksi talon varhaiskasvatuksen ammattilainen. Kerroimme kyselyjen viemisen yhteydessä vaitiolovelvollisuudesta ja siitä, ettei vastaajien henkilöllisyys tule paljastumaan opinnäytetyöstämme. Kerroimme kyselylomakkeen viemisen yhteydessä myös, missä ajassa toivomme saavamme haastateltavilta vastauksia. Olimme päättäneet antaa vastauksille riittävästi aikaa, mutta tarkoituksena oli kuitenkin saada vastauksia hyvinkin pian, jotta voisimme edetä opinnäytetyöprosessissamme vastausten analysointi ja kirjoittamisvaiheeseen.

Annoimme alun perin kyselylomakkeeseen vastaamiseen aikaa 18.8.2017 asti. Kesäloma-ajan vuoksi vakinaisten työntekijöiden ollessa lomilla, joutuimme kuitenkin pidentämään vastausaikaa, jotta saisimme tarvittavan määrän vastauksia opinnäytetyömme analysointia varten. Päädyimme viemään kyselyitä päiväkotiin reilusti (20kpl), jotta jokainen, joka olisi kiinnostunut vastaamaan siihen, saisi siihen mahdollisuuden. Ennakoimme näin myös mahdollista vastauksetta ja sitä, että saisimme varmasti riittävästi vastauksia ja sitä kautta riittävästi tietoa tutkimuksemme analysointia ja raportointia varten. Päiväkodin henkilöstön määrä on suhteellisen pieni, joten tästäkin syystä emme ajatelleet rajaavan vastausten määrää niitä päiväkodille viedessämme. Luotimme siihen, että saamme sopivan määrän vastauksia, jotta voisimme edetä opinnäytetyömme tekemisessä ja saavamme riittävästi laadukasta tietoa sen analysointivaiheeseen.

Aluksi annoimme vastauksille lisäaikaa kaksi viikkoa. Päiväkodin johtaja oli meihin kuitenkin sähköpostitse yhteydessä ja kysyi, onko mahdollista saada vielä hieman lisää vastausaikaa, koska vastausmäärä jäisi muuten liian pieneksi. Loppujen lopuksi haimme vastaukset päiväkodilta 8.9.2017, joten kaiken kaikkiaan saimme odotella vastauksia reilun kuukauden verran ja siltikin olisimme toivoneet reilummin vastauksia. Saimme valitsemastamme päiväkodista yhteensä neljä vastauslomaketta täytettynä, joten päädyimme opinnäytetyömme ohjaajilta ensin luvan kysytyämme, lähettämään haastattelut vielä muutamalle varhaiskasvatuksen ammattilaiselle eri päiväkotiin sähköisesti.

Saimme sähköisesti lähettämistämme kyselyistä vielä neljä vastausta lisää, joten kaiken kaikkiaan meillä oli yhteensä 8 vastauslomaketta tulkittavana ja analysoitavana. Pohdimme yhdessä opinnäytetyömme ohjaajien kanssa, olisiko tämä määrä riittävä analyysia varten. Vaikka kyselymme olikin monipuolinen ja kattava, päädyimme silti lisäksi haastattelemaan kolmea varhaiskasvatuksen ammattilaista, jotta varmistuisimme vastausmäärän riittävydestä ja siitä, että aineistoa olisi tarpeeksi analysointia varten. Vaikka lopullinen vastausmäärä jäikin määrällisesti suhteellisen pieneksi, mielestämme vastaukset olivat todella monipuolisia ja kattavia, jonka vuoksi saimmekin hyvin materiaalia analysoitavaksi. Ovaskan, Aulan ja Majarannan (2005) mukaan kyselyn avulla voidaankin saada yksittäi-

sestä tapauksesta suuri määrä tietoa. Heidän mukaansa tiedon yhtenäinen keräystapa helpottaa myös aineiston analysointia. (Ovaska, Aula, Majaranta 2005, 33.)

Kyselylomakkeen kysymykset pyrimme tekemään mahdollisimman helposti ymmärrettäviksi. Hirsjärven ym. (2008) mukaan kyselylomakkeen tulee myös näyttää helposti täytettävältä ja sen tulee olla ulkoasultaan moitteeton. (Hirsjärvi ym. 2008, 199). Kyselymme oli suhteellisen tiivis eikä se mielestämme sisältänyt liikaa kysymyksiä. Kysymyksiä laadittaessa mietimme kuitenkin, millä tavalla saamme kysymyksiimme tarpeeksi kattavia vastauksia tutkimuksen analysointia ja raportointia varten. Kysymyksiä muotoiltaessa pohdimmekin, millä tavalla vastaajien näkemykset, kokemukset ja ideat pääsevät esiin, jotta saisimme tutkimuksen analysointia ja raportointia varten mahdollisimman relevanttia tietoa kyselyymme vastanneilta. Tavoitteenamme oli saada kyselyn avulla mahdollisimman kattavaa ja vertailukelpoista tietoa tutkimustamme varten, jota pystymme tulkitsemaan monipuolisesti. Koemme, että onnistuimme tavoitteessamme.

Vastattuaan kyselyymme, työntekijät palauttivat valmiiksi vastatut lomakkeet kirjekuoreen, jossa myös veimme kyselyt päiväkodille. Kävimme noutamassa vastaukset päiväkodista yhtä aikaa, noin reilun kuukauden kuluttua niiden viemisestä päiväkodille. Vastaukset haettuamme, aloimme heti perehtyä niihin suurella mielenkiinnolla ja hieman jännittyneinä siitä, saisimmeko vastuksista tarpeeksi kattavaa ja aiheeseemme liittyvää tietoa analyysiamme varten. Hieman myös jännitimme, kohtaavatko ja täydentääkö jo kirjoittamamme teoriaosuus ja kyselyn vastaukset tosiaan. Onneksemme löysimme paljon asioita, jotka kohtasivat teoriaosuutemme ja kyselyjen vastausten kanssa. Toki teoriaosuutemme oli vielä tässä vaiheessa kesken, mutta jo hyvällä mallilla, joten tästä oli hyvä jatkaa teorian työstämisen ja vastausten tulkinnan eli aineiston analyysin suhteen.

Hirsjärven ym. (2008) mukaan aineiston analyysiin on ryhdyttävä heti kun aineisto on kerätty, koska tällöin aineisto vielä inspiroi tutkijaa tai tutkijoita. Lisäksi aineistoa voidaan heti keräämisen jälkeen helposti tarvittaessa selventää ja täydentää. (Hirsjärvi ym. 2008, 219.) Koimmekin tärkeäksi ryhtyä heti tutustumaan aineistoon sen saatuaamme, koska olimmehan jo antaneet vastuksilla pariin kertaan lisäaikaa. Odotellessamme mielenkiinto aineiston tulkitsemiseen ja siihen

tutustumiseen kasvoi entisestään siitäkkin syystä, kohtaisivatko kysymyksemme vastaajien vastausten ja teoriaosuutemme kanssa.

Vastauksiin tutustumisen jälkeen pohdimme tapaa, jolla aineistoa analysoisimme. Aineistoa voidaan Hirsjärven ym. (2008) mukaan analysoida monella eri tavalla. Meidän kohdalla, joka on ymmärtämiseen pyrkivä lähestymistapa, käytetään Hirsjärven ym. (2008) mukaan tavallisesti laadullista analyysia ja päätelmien tekoa. Laadullisen tutkimuksen aineiston runsaus ja elämänläheisyys tekevät analyysivaiheen haastavaksi, mutta mielenkiintoiseksi (Hirsjärvi ym. 2008, 119-220).

Tutkimuksen tulosten tulkinta on tärkeä osa tulosten analysoinnin lisäksi. Tulkinta tarkoittaa sitä, että analyysin tuloksia pohditaan ja tehdään niistä omia johtopäätöksiä. Tulkinta on näin ollen aineiston analyysissa esiin nousevien merkitysten pohdintaa ja selkiyttämistä. Tulkintavaiheessa voi nousta esiin monen tasoisia tulkintaongelmia, kuten esimerkiksi se, että tutkija ja tutkittava tulkitsevat tutkimusta tai jotakin sen vaihetta omalla tavallaan, jolloin tulkinnat eivät täydellisesti yhdy ja voi syntyä tulkintaerimielisyyksiä. Tällaisia ongelmia voi syntyä, koska emme havaitse asioita samalla tavalla emmekä tulkitse niitä samoin. (Hirsjärvi ym. 2008, 224.)

Kohdallamme ei onneksemme sattunut yhtään ongelmalliseksi koettua vastausten tulkintaa ja kaikki vastaukset olivat hyvin ymmärrettäviä ja täydensivät hyvin opinnäytetyömme teemaa. Kyselylomakkeet olivat selkeästi täytettyjä ja etenkin avovastausten vastaukset olivat monipuolisia, mutta kuitenkin hyvin tulkittavia. Pystyimme käyttämään kaikkia kyselylomakkeita opinnäytetyöhömme.

Hirsjärvi ym. (2008) puhuvat synteeseistä, jotka kokoavat yhteen pääseikat sekä antavat kirikkaasti vastaukset asetettuihin ongelmiin. Näin ollen tulosten analysointi ei yksinään riitä kertomaan tutkimuksen tuloksia, vaan tuloksista tulisi laatia synteesejä. Lisäksi olisi pyrittävä vastaamaan kysymykseen, mitkä vastaukset ovat olennaisia liittyen tutkimuksen ongelmiin. (Hirsjärvi ym. 2008, 225.)

Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen, koska hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan yhtenäistä informaatiota,

joka on selkeää ja mielekästä. Analyysin tarkoituksena on luoda selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä tulkittavista ilmiöistä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen tulkintaan ja päättelyyn. Näin ollen aineisto hajotetaan ensin osiin ja sen jälkeen kootaan ja käsitellään uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

4.4 Saatekirjeen ja kyselylomakkeen laadinta

Viedessämme kyselylomakkeet päiväkodille olimme kirjoittaneet lomakkeiden mukaan saatekirjeen päiväkodin henkilöstölle, jossa kerroimme, keitä olemme ja mitä olemme tekemässä eli mitä varten kyselyn suoritamme. Kyselylomakkeen ja saatekirjeen laatiminen tuotti aluksi hieman haasteita, koska emme kumpikaan olleet sellaista ennen tehneet. Opintojen yhteydessä käydyn tutkimustoiminnan perusteet kurssin aikana olimme jonkin verran perehtyneet erilaisten kyselylomakkeiden ja saatekirjeiden laadintaan. Kyselylomakkeen ja saatekirjeen laatimisessa auttoi myös aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen perehtyminen sekä opin- näytetyöohjaajiltamme saatu apu ja neuvot.

Tutustuimme aluksi erilaisiin tutkimustyyppeihin ja pohdimme, mikä niistä olisi meidän tutkimuksessa kaikkein käyttökelpoisin menetelmä. Päädyimme kyselytutkimukseen sen vuoksi, koska halusimme kysyä eri asioita eri muodoissa. Kyselytutkimukseen päädyimme myös sen vuoksi, koska halusimme saada mahdollisimman todenmukaista tietoa tutkimukseemme liittyen. Kyselylomakkeemme sisälsikin erityyppisiä kysymyksiä, joita olivat vaihtoehtokysymykset ja avokysymykset. Avokysymyksiä avulla toivoimme nimenomaan persoonallisia vastauksia, vaikka ymmärsimme, että ne voivat olla myös haasteellisesti tulkittavia

Tavoitteenamme oli selkeän ja houkuttelevan lomakkeen laatiminen, joka ei säikäyttäisi vastaajia heti ensi silmäyksellä. Lomakkeen ulkoasun selkeys ja kohtuullinen pituus ovatkin kvantiMOTV: n (2010) mukaan erittäin tärkeitä niin vastaajalle kuin myöhemmin tietojen tallentajalle. Ylipitkä kysely karkottaa usein vastaamishalun. (KvantiMOTV, tutkimusmenetelmäsivusto, 2010.)

Tutustuimme Hirsjärven ym. (2008) teoksen avulla erilaisiin kyselyn muotoihin, josta selvisi, että kyselymme oli muodoltaan kontrolloitu kysely. Kontrolloituja kyselyjä on kahdenlaisia, joita ovat informoitu kysely ja henkilökohtaisesti tarkistettu

kysely. Informoidulla kyselyllä tarkoitetaan sitä, että tutkija tai tutkijat jakavat lomakkeet henkilökohtaisesti sinne, jossa tutkimukseen suunnittelemaat kohdejoukot ovat henkilökohtaisesti tavoitettavissa. Tässä tapauksessa tutkija tai tutkijat kertovat kyselylomakkeita jakaessaan tutkimuksen tarkoituksesta sekä selostaa kyselyä ja vastaa tarvittaessa kysymyksiin. Vastajat täyttävät lomakkeet omalla ajallaan ja palauttavat sen jälkeen lomakkeet joko postitse tai ennakkoon sovittuun paikkaan. (Hirsjärvi ym. 2008, 191-192.) Meidän tapauksessa kerroimme lisäksi tutkimuksen tarkoituksesta saatekirjeessä, jonka olimme laatineet kyselyjen yhteyteen. Hirsjärven ym. (2008) mukaan lomakkeen avulla voidaan kerätä tietoja käyttäytymisestä ja toiminnasta, tosiasioista, tiedoista, asenteista ja arvoista sekä uskomuksista, käsityksistä ja mielipiteistä. (Hirsjärvi ym. (2008. 192.)

Saatekirjeen kirjoitimme selkeästi ja ytimekkäästi. Pyrimme sen ulkoasussa innostavuuteen, jotta vastaajien mielenkiinto heräisi kyselyn suhteen. Informoimme kohderyhmää kyselyn tavoitteesta ja luottamuksellisuudesta ja tulosten käyttötarkoituksesta sekä siitä, että vastaajien henkilöllisyys on suojattu. Hirsjärven ym. (2008) mukaan lähetekirjelmässä tai saatekirjeessä kerrotaan kyselyn tarkoituksesta ja tärkeydestä. Siinä kerrotaan sen merkityksestä vastaajalle ja rohkaistaan vastaajaa vastaamaan kyselyyn. Lopuksi kiitetään lomakkeen lopussa vastaamisesta. (Hirsjärvi ym. 2008, 199.) Kerroimme saatekirjeessä, että vastaajien vastaukset ovat meille tärkeitä opinnäytetyömme läpiviemisen kannalta ja kiitimme lopuksi lämpimästi vastauksista.

Erilliselle paperille tai kyselylomakkeeseen liitettyä saatekirjettä pidetään tärkeänä dokumenttina tutkimuksen onnistumisen ja myös aineiston mahdollisen uudiskäytön kannalta. Saatekirjeen huolellinen laatiminen voi vaikuttaa suotuisasti suoraan kyselyjen vastausprosentteihin. Saatekirjeestä tulee ilmetä ainakin tietojen luovuttajien riittävää informointi siitä, mihin tarkoitukseen vastauksia käytetään sekä vastaajien motivointi ja se, että henkilöiden oikeudet turvataan eikä vastaajia vaivata turhaan. (KvantiMOTV, tutkimusmenetelmäsivusto, 2010.)

4.5 Haastattelun laatiminen

Yhdistelimme kyselylomakkeidemme kysymysten ja vastausten avulla kolme kysymystä, jotka päädyimme haastattelun muodossa kysymään kyselyn lisäksi vielä neljältä varhaiskasvatuksen ammattilaiselta. Yksi haastateltavista oli päiväkodin johtaja ja kaksi sosionomi lastentarhanopettajaa sekä yksi lastenhoitaja. Kysymykset, jotka haastatteluun laadimme, olivat:

1. Onko mielestäsi henkilökunnan valmiudet hyödyntää digitalisaatiota varhaiskasvatuksessa vielä liian paljon henkilökohtaisen kiinnostuksen varassa?
2. Kerro, millä tavalla digitalisaatio on muuttanut päiväkodin arkea?
3. Millä tavalla digitalisaatiota hyödynnetään päiväkodissanne?

Näissä kysymyksissä tiivistyvät koko tutkimuksen kannalta tärkeimmät asiat. Ensimmäisen kysymyksen (kysymys 1.) tarkoituksena on nimenomaan selvittää, onko varhaiskasvatuksen henkilöstöllä tarvittavat valmiudet hyödyntää digitalisaatiota opetuksen ja kasvatuksen näkökulmasta päiväkodeissa, vai onko digikäyttäytyminen vielä liian paljon kiinni omista henkilökohtaisista mielenkiinnon kohteista. Tällöin digitalisaation hyödyntämien ei välttämättä palvele lasten tarpeita, eikä näin ollen ole kasvatuksellisessa ja opetuksellisessa mielessä tarkoituksenmukaista. Toinen kysymys (kysymys 2.) avartaa entisestään haastattelun muodossa sitä, millä tavalla haastateltavat kokevat digitalisaation muuttaneen päiväkodin arkea. Tämä on tärkeä näkökulma tutkimuksessamme ja haluamme nimenomaan selvittää, millä tavalla digitalisaatio on muuttanut oman alueemme päiväkotien arkea ja kuinka työntekijät sen muutoksen kokevat. Kolmas kysymys (kysymys 3.) avartaa entisestään digitalisaation hyödyntämistä ja tämän kysymyksen avulla halusimme kartoittaa, millä tavalla juuri oman alueemme päiväkodeissa digitalisaatiota hyödynnetään.

Haastattelimme jokaisen haastateltavan yksilöllisesti. Yksilöhaastattelu onkin Hirsjärven ym. (2008, 199.) mukaan tavallisin haastattelun muoto. Eskola & Suoranta (2001, 92.) korostavat, että haastattelun tulee perustua vapaaehtoisuuteen. Kysyimmekin ensin haastateltavien kiinnostuksen ja halukkuuden osallistua

haastatteluumme. Haastattelumme oli muodoltaan puolistrukturoitu haastattelu, joka Eskolan & Suorannan (2001) mukaan on haastattelun muoto, jossa kysymykset ovat jokaiselle haastateltavalle samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei käytetä, vaan haastateltavat saavat vastata kysymyksiin omin sanoin. (Eskolan & Suorannan 2001, 92.)

Hirsjärvi ym. (2008) kuvaavat haastattelun olevan ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmänä, koska siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Heidän mukaansa suurimpana haastattelun etuna on joustavuus aineistoa kerätessä. Yhtenä etuna he myös näkevät suuremman mahdollisuuden tulkita vastauksia verrattuna vaikkapa postikyselyyn. Haastattelun etuna on myös se, että haastateltavat on mahdollista tavoittaa tarvittaessa myöhemminkin, jos esimerkiksi aineistoa on tarpeen täydentää. (Hirsjärvi ym. 2008, 199-201.)

Tuomi & Sarajärvi (2009) kuvaavat, että haastattelun tavoitteena on selvittää haastateltavan ajatuksia tietyistä asioista. Haastattelu on heidän mukaansa tutkijan aloitteesta tapahtuvaa keskustelua, jota tutkija johdattelee. Haastattelussa on tärkeintä saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Varhaiskasvattajien ammattilaisille suuntaamamme pienimuotoinen kolmen kysymyksen kiteytetty haastattelu tehtiin marras- joulukuun 2017 aikana. Haastattelumme kysymykset olivat selkeästi ymmärrettäviä, vaikka ensimmäinen kysymys vaati hieman avaamista ja tarkennusta. Saimme tehtyä kaikki neljä haastattelua kuukauden sisällä, joten pääsimme hyvin pian analysoimaan haastattelujen vastauksia sekä vertailemaan ja yhdistelemään niitä kyselyjemme tulosten kanssa.

5 VASTAUKSET JA VASTAUKSIEN TARKASTELU

5.1 Vastaukset

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset kohdistettiin Kemissä sijaitsevaan Kivikon päiväkotiin. Toimitimme kyseiseen päiväkotiin yhteensä 20 kyselylomaketta. Kivikon päiväkodin henkilöstörakenne koostuu yhdestätoista lastenhoitajasta, kahdesta henkilökohtaisesta avustajasta erityistä tukea tarvitsevalle lapselle, yhdestä ryhmäavustajasta, kahdesta osa-aikaisesti tukityöllistetyistä, kahdestatoista lastentarhanopettajasta, yhdestä varhaiserityisopettajasta sekä yhdestä päiväkodin johtajasta.

Halusimme antaa mahdollisimman usealle vastaamaan kiinnostuneelle päiväkodin henkilöstölle mahdollisuuden osallistua kyselyymme. Tämän vuoksi päädyimme viemään kyselyitä päiväkodille reilusti. Olimme varautuneet myös mahdolliseen vastauskatoon eli siihen, ettemme tulisi saamaan riittävästi vastauksia. Ajatuksenamme oli saada noin kymmenisen vastausta, mutta loppujen lopuksi saimme yhteensä neljä vastausta, jolloin vastausprosentti jäi liian pieneksi. Näin pieni määrä vastauksia oli meille luonnollisesti pettymys.

Päädyimme lähettämään vielä 6 kyselyä sähköisesti, joista saimme takaisin 4 kyselyä. Yhteensä meillä oli siis 8 vastattua kyselylomaketta, jonka vuoksi jouduimme edelleen muuttamaan suunnitelmiamme ja päädyimme pienimuotoisen haastattelun tekemiseen. Haastattelimme yhteensä neljää henkilöä. Tämän jälkeen koimme, että olimme saaneet tarpeeksi vastauksia, vaikka lopputulos oli meille silti pettymys ja harmittelimme vähäistä innostusta etenkin kyselyjemme suhteen.

Kyselyyn vastasi lopulta yhteensä kahdeksan henkilöä, joista kaikki olivat naisia. Päiväkodeissa suurin osa työntekijöistä on naisia, joten miesten osuus vastaajien keskuudessa oli odotettua. Vastaajista 6 oli lastentarhanopettajina työskenteleviä henkilöitä ja 1 henkilö työskenteli lastenhoitajana ja yksi päiväkodin johtajana. Koska opinnäytetyössämme on kyseessä laadullinen tutkimus, joissa usein keskitytäänkin varsin pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Näin ollen tieteellisyyden kriteeri ei olekaan se määrä vaan laatu. (Eskola & Suoranta, 2001, 18.)

Vastauksia analysoidessamme ja läpi käydessämme päätimme kuitenkin tehdä vielä tiivistetyn yksilohaastattelun neljälle henkilölle tutkimuksestamme, kuten jo yllä mainitsimme. Tapaaminen opinnäytetyötämme ohjaavien opettajien kanssa vahvisti myös päätöksen jatkaa haastattelun tekemistä pienemmälle osallistujamäärälle muutamalla tiivistetyllä kysymyksellä. Näin ollen valitsimme kyselylomakkeestamme kolme mielestämme koko tutkimusta kannattelevaa jatkokysymystä varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Haastatteluun vastasi yhteensä neljä henkilöä, joista yksi toimi Kivikon päiväkodin johtajana kaksi lastentarhanopettajana ja yksi lastenhoitajana.

Viinamäen (2007) mukaan haastattelujen lukumäärää voi olla vaikea määrittellä, mikä on riittävästi ja kuinka haastattelumäärä pysyy kohtuuden rajoissa ja realistisena. Haastattelujen lukumäärään vaikuttaa muun muassa se, asettaako käytettävä analyysitapa jotain kriteerejä tai vaatimuksia lukumäärälle, eli mitä kerätyillä haastatteluilla aiotaan tehdä. Aineiston kokoa, haastatteluiden määrää ja kestoa, kannattaa miettiä myös aineiston hyödynnettävyyden ja hallittavuuden kannalta. Viinamäen (2007) mielestä 6-8 haastattelua voisi olla sopiva määrä, jolloin tutkijan työmäärä pysyy vielä sopivana ja analysoitavaa on tarpeeksi. Viinamäki 2007, 40.) Mielestämme saamamme neljä haastattelua oli riittävä määrä kyselymme lisäksi.

Kyselyymme vastanneista varhaiskasvattajista 5 toimi lastentarhaopettajan ammattinimikkeellä ja yksi lastenhoitajan eli lähihoitaja nimikkeellä. Haastateltavista yksi toimi päiväkodin johtajan nimikkeellä, yksi sosionomi lastentarhanopettajan nimikkeellä ja yksi lastenhoitaja lähihoitaja nimikkeellä. Yksi haastateltavamme lastentarhanopettaja oli tehnyt ensimmäiset 15vuotta työtä lastenhoitajana ja sen jälkeen kouluttautunut aikuisiällä sosionomi lastentarhanopettajaksi. Myöskin haastattelemlamme lastenhoitajalla oli pitkä historia varhaiskasvatuksen ammattilaisena. Hän oli ensin työskennellyt perhepäivähoitajana, jonka jälkeen oli kouluttautunut lähihoitaja lastenhoitajaksi.

Jokainen haastateltavamme koki, että digitalisaatio ja media sen kaikissa muodoissaan on vallannut päiväkotien arkea yhä enenevässä määrin. Toki kaikkein haastateltavien mielipiteissä korostui se, etteivät päiväkodit ole vielä tasavertai-

sessä asemassa medialaitteiden ja sen myötä digitalisaation hyödyntämisen suhteen. Myöskin varhaiskasvatustajien digiosaaminen aiheutti paljonkin keskustelua ja pohdintaa siitä, onko henkilöstöllä esimerkiksi tulevaisuudessa tarjolla ajantasaista ja laadukasta koulutusta, jotta mediakasvatusta voitaisiin parhaalla mahdollisella tavalla lasten näkökulmasta hyödyntää varhaiskasvatuksessa. He myös kokivat, että aiheesta on tarpeen keskustella yhä enemmän esimerkiksi päiväkodin tiimeissä ja yhdessä johtajienkin kanssa sekä kehittää ja pohtia mediakasvatusta ja digitalisaatiota yhdessä. Heidän mielestään meidän haastattelun sen pienimuotoisuudesta huolimatta, laittoivat myös pohtimaan asioita enemmän ja uudella tavalla. Media ja digitalisaatio kun korostuu entisestään myös päiväkotien arjessa. Lisäksi uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen tulee huomioida tärkeänä osana laadukasta varhaiskasvatusta.

Tulkittuamme saatuja kyselyn ja haastattelun vastauksia pääsimme aineiston analyysivaiheeseen. Aineiston analyysia voidaan Kanasen (2010) mukaan kutsua sykliseksi prosessiksi, josta puuttuvat kvantitatiivisen tutkimuksen tyypilliset tiukat säännöt. Analyysivaihe kestää heidän mukaansa koko tutkimusproessin ajan, joten sitä ei voida pitää laadullisen tutkimuksen viimeisenä vaiheena. Laadullisessa tutkimuksessa vuorottelevat keskenään koko prosessin ajan analyysi ja aineiston keruu. (Kananen 2010, 21.)

Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko ovat Hirsjärven ym. (2008) mukaan tutkimuksen ydinasia, johon tähdätään jo koko prosessin alkuvaiheessa. (Hirsjärven ym. 2008, 216.) Tutkijalle selviää analyysivaiheessa minkälaisia vastauksia hän ongelmiinsa saa. Eskola & Suoranta (2001) kuvaavat analyysin olevan aineiston tiivistämistä. Tärkeää on kuitenkin olla kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on heidän mukaansa luoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. (Eskola & Suoranta 2001, 137.)

Kyselyn tuloksia analysoimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaan, jossa aineisto pyritään järjestämään selkeään ja tiiviiseen muotoon kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Haastattelun muodostamisessa käytimme apuna kyselyjämme ja niiden vastauksista tehtyjä johtopäätöksiä eli analyysia, joista muodostimme kysymykset haastattelulle. Pyrimme tulkitsemaan haastateltavien vastauksia oikein. Haastattelun pienimuotoisuudesta huolimatta saimme kokonaisuudessaan kasaan runsaan haastattelumateriaalin. Haastattelun tiimoilta syntyi paljon myös niin sanottua ylimääräistä keskustelua aiheesta, jota pystyimme positiivisesti hyödyntämään analyysiimme.

Tallennettu laadullinen aineisto on Hirsjärven ym. (2008) mukaan useimmiten tarkoituksenmukaista kirjoittaa sananasaisesti puhtaaksi. Litterointi voidaan heidän mukaansa tehdä joko koko kerätystä aineistosta tai valikoiden. (Hirsjärvi ym. 2008, 217.) Päädymme litteroimaan osan haastatteluista saadusta aineistosta, koska pieni otanta haastatteluista litteroidussa muodossa tuo mielestämme persoonallisuutta tutkimukseen. Litteroidut haastattelut toimivat kuten kirjoitetut muistiinpanot. (Eskola & Suoranta 2005, 155.)

6 ANALYYSI

- Millä tavalla digitalisaatio on muuttanut opetusta ja kasvatusta varhaiskasvatuksessa

Vastaajista miltei kaikkien mielestä digitalisaatio on muuttanut opetusta ja kasvatusta parempaan suuntaan ja tuonut mielekkyyttä kasvatukseen ja opetuksen sisältöön. Vastauksista välittyy toisaalta myös huoli ja epävarmuus ja huoli siitä, osataanko tätä positiiviseksi koettua muutosta hyödyntää lasten kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Syyksi nousevat esimerkiksi osaamisen ja koulutuksen puute, jotka useat nostavatkin eri kysymysten vastauksissa esiin.

Digitalisaatio on vastaajien mukaan kaikesta huolimatta tuonut lisää mahdollisuuksia yhdistää oppimisen alueita pedagogiikan näkökulmasta. Parhaimmillaan hyödynnettynä digitalisaatio ja mediakasvatus on yhden vastaajan mielestä oppimisen ja dokumentoinnin mahdollistaja ja helpottaja, mutta vaatii osaamista ja osaamisen päivittämistä henkilökunnalta. Digitalisaatio ei yhden vastaajan mukaan ole vielä niin isossa roolissa päiväkodin pienimpien lasten ryhmissä. Tieto on heidän mukaansa tänä päivänä lähellä ja sitä kautta tiedon jakaminen on helpottunut ja erilaisten lähteiden käyttö tuonut paljon uusia mahdollisuuksia varhaiskasvatukseen.

Vastauksien perusteella digitalisaatio ja mediakasvatus on varhaiskasvattajien mukaan lisännyt lasten oppimiskokemuksia ja osallisuutta sekä motivaatiota oppimiseen. Vastauksista nousi esiin lasten kiinnostus erilaisia digitaalisia laitteita kohtaan. Tämän vuoksi vastaajat kokivat, että lapset innostuvat oppimisesta uudella tavalla digitaalisten laitteiden myötä.

Tänä päivänä mediakasvatuksen toteuttamispaineet ovat läsnä varhaiskasvatuksessa. Paineet ovat syntyneet monelta eri taholta kuten esimerkiksi kotien huolesta lasten liiallisesta ja arveluttavasta mediankäytöstä sekä yhteiskunnallisista vaatimuksista. Kotien huoli lapsen mediakasvatuksesta on ilmeinen ja vanhemmat ketkä ovat perehtyneet median tuomiin muutoksiin ja toivovatkin päiväkodin ja koulun opettavan lapsilleen turvallista verkon käyttöä. (Merilampi, 2014, 35.)

Vastaajista useimmat ovat sitä mieltä, että ollaan vielä suhteellisen alussa mediakasvatuksen suhteen varhaiskasvatuksessa. Uusien linjausten ja muiden säännösten mukana kehitys jatkuu yhä enemmän digitalisaation suuntaan, joka herättää muutaman vastaajan mukaan suurta innostusta ja mielenkiintoa siihen, millaisia mahdollisuuksia ja uusia ulottuvuuksia media voi vielä varhaiskasvatuksen rintamalle tuoda. Eräs vastaaja mainitseekin vastauksessaan, että varmasti kehityksen jatkuessa näin huimana, on luvassa vielä paljon, mistä ei edes vielä tässä vaiheessa osata ajatellakaan.

- Onko arviosi mukaan henkilökunnalla tarvittavat valmiudet hyödyntää digitalisaatiota varhaiskasvatuksen tukena?

Kyselyn vastauksista nousi selvästi esille, että digitalisaation hyödyntäminen varhaiskasvatuksen tukena on vielä hyvin paljon oman mielenkiinnon varassa eli omasta kiinnostuksesta lähtevää. Tämän voidaan kyselyjen vastauksien perusteella nähdä johtuvan osaltaan henkilökunnan koulutuksen puutteesta ja siitä, että päiväkodit ovat hyvin eriarvoisessa asemassa esimerkiksi digilaitteiden käytön mahdollisuuksien suhteen. Kyselyistä selvisi, että osassa päiväkodeista on käytössä hyvinkin moninaiset ja nykyaikaiset digilaitteet, kuten esimerkiksi smart boardit ja dokumenttikamerat, kun taas joissakin päiväkodeissa ei juurikaan ole käytössä digilaitteita. Tämä tuli esille kahden vastanneen varhaiskasvattajan vastauksista, joilla oli kokemusta eri päiväkodeissa työskentelystä. Eräs kyselyimme vastannut lastenhoitaja kertoi esimerkiksi Kemissä olevien päiväkotien olevan hyvin eriarvoisessa asemassa digilaitteiden tiimoilta. Vastaaja kertoi työskennelleensä useassa erissä kaupungin päiväkodissa ja henkilökunnan valmiudet hyödyntää mediakasvatusta toisessa päiväkodissa saattavat olla laitteiden osalta erittäin hyvät, kun taas toisessa päiväkodissa digilaitteita ei ole minkäänlaisia.

Hemilä & Sommers-Piiroisen (2016) mukaan mediakasvatus jääkin helposti lapsiryhmässä ainoastaan tabletin ja oppimispelien käytöksi, tai se jätetään jopa kokonaan tekemättä, jos välineitä ei ole käytettävissä. Mediavälineet eivät hänen mukaansa sellaisenaan innosta kaikkia kasvattajia hyödyntämään mediakasvatusta jokapäiväiseksi osaksi ryhmänsä toimintaa. Suurin osa Hemilän & Sommers-Piiroisen (2016) tutkimukseen osallistuneista kasvattajista käyttää itse mediaa vapaa-ajallaan, jonka vuoksi välineet ovat kyllä suurimmalle osalle tuttuja,

mutta samalla kasvattajat kaipaavat kuitenkin tukea ja ohjausta tieto- ja viestintätekniiikan ja mediakasvatuksen pedagogiseen hyödyntämiseen. (Hemilä & Sommers-Piironen 2016, 48-49.)

Vastauksista nousi esille myös, että lisäkoulutusta digitalisaation hyödyntämiseen varhaiskasvatuksessa tarvitaan myös paljon enemmän. Koulutuksen kautta myös uskallus hyödyntää mediaa ja digitalisaatiota varhaiskasvatuksen tukena vahvistuu. Suonisen (2008) mukaan suurin osa varhaiskasvattajista eivät ole opiskelleet lainkaan mediakasvatusta osana koulutustaan, joten ei ole ihme, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset kaipaavatkin mediakasvatukseen lisää koulutusta. (Suoninen 2008, 14.)

”Digitalisaatio ja mediakasvatus koetaan kentällä vielä suhteellisen uutena asiana joka vaatii henkilökunnan oman mielenkiinnon heräämistä. Oma asenne vaikuttaa paljon siihen, että digitalisaatiota voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa positiivisella tavalla. Nykyaikana siihen on liitetty vielä paljon negatiivisuutta, joka väistämättä heijastuu esimerkiksi työntekijöiden mielipiteisiin ja asenteisiin.”

Kaikkeen mediakasvatukseen ei toki tarvita teknologiaa, joten kasvattajilta ei siis vaadita uusimpien teknisten laitteiden aallonharjalla olemista. Lasten näkökulmasta ei ole edes olemassa ”uutta ja vanhaa” mediaa tai teknologiaa samalla tavalla kuin aikuisten elämäkokemuksen perusteella. Nykyisin esimerkiksi saksilla leikkaaminen ja kirjainten tunnistaminen lehdistä opitaan samalla tavalla uusina asioina kuin vaikkapa tiedonhaku netistä tai videoiminen mobiililaitteella. Yksi kasvatustietoisuuden kulmakivistä onkin media kasvatuksessa ymmärrys siitä, kuinka moninaisesti media näyttäytyy ja vaikuttaa yhteiskunnassa, lasten elämässä ja päiväkodin arjessa. Media ei näin ollen tule varhaiskasvatukseen pelkästään mediakasvatuksen myötä, vaan se on joka tapauksessa osa nykylasten elämää. Vaikka tekniset mediavälineet eivät ole mediakasvatuksen ehdoton edellytys, ovat ne kuitenkin luonteva osa nykyarkea, jotka tarjoavat mahdollisuuksia rikastuttaa pedagogista toimintaa. (Pekkala & Salomaa & Spisak 2016, 167.)

Vastaajat olivat hyvin paljon samoilla linjoilla siitä, että yhteiset tavat lisäävät digitalisaation käyttöä ja hyödyntämistä varhaiskasvatuksessa. Osa vastaajista suhtautui itse myös kriittisesti, jopa negatiivisesti digitalisaation hyödyntämiseen

varhaiskasvatuksessa. Osaltaan tämäkin voi johtua koulutuksen puutteesta ja siitä, ettei tiedetä median tuomista suurista mahdollisuuksista osana varhaiskasvatusta. Osaltaan syynä voivat olla myös mediasisältöjen ja laitteiden huono tuntemus, joka osaltaan lisää epävarmuutta mediaa kohtaan. Hemilä & Sommers-Piironen (2016) tuo myös esiin sen seikan, että osa varhaiskasvattajista suhtautuikin varauksella teknologiaan ja jopa pelkää laitteita, jolloin niiden pedagoginen käyttö ja siten myös koko mediakasvatus jätetään mielellään taitavammille digitaalisten laitteiden osaajille. (Hemilä & Sommers-Piironen 2016, 49.)

Kyselymme vastauksista kävi myös ilmi, että henkilökunnan digitaalisten laitteiden hyödyntämisessä varhaiskasvatuksessa on suuriakin eroja. Osa hyödyntää kyselyn vastausten mukaan digitalisaatiota varhaiskasvatuksen tukena enemmän, koska oma osaaminen on vahvempaa. Hemilä & Sommers-Piironen (2016) nostavat artikkelissaan esiin sen, mikä myös kyselyjemme vastauksista nousi esille, että kun varhaiskasvattajien näkemys ja tieto mediakasvatuksen monimuotoisuudesta laajenee niin koulutuksen kuin pedagogistenkin kokeilujen kautta, vahvistuvat myös tietoisuus ja ymmärrys omasta mediakasvattajuudesta. Hänen mukaansa on myös tärkeää, että kasvattajat oppivat niin ikään tunnistamaan, mikä omassa kasvatustyössään ja toiminnassaan on jo mediakasvatusta. (Hemilä & Sommers-Piironen 2016, 50.)

Vastaajista useamman mielestä valmiudet digilaitteiden käyttöön lähtevät omasta itsestään ja kiinnostuksesta laitteita kohtaan. Erään vastaajan mielestä digitalisaation hyödyntäminen varhaiskasvatuksen tukena joillakin on monipuolisempaa, koska oma osaaminen on vahvempaa. Valmiudet ovat liikaa oman henkilökohtaisen kiinnostuksen varassa.

”Tilanne on kentällä harmillisesti usein sellainen, että mielenkiintoa mediakasvatusta kohtaan olisi paljonkin, mutta välineistöä tai osaamista sen toteuttamiseen ei ole.”

Haastattelussa yhtenä kysymyksenämme oli ovatko vastaajien mielestä henkilökunnan valmiudet hyödyntää digitalisaatiota varhaiskasvatuksessa vielä liian henkilökohtaisen kiinnostuksen varassa. Kaksi vastaajista kertoi heidän mielestään sen olevan. Heidän päiväkodissaan henkilökunta on sitoutunut käyttämään erilaisia laitteita kuten; älytaulua, dokumenttikameraa, tabletteja ja tietokonetta,

mutta heidän mielestään usealle nämä välineet ovat vielä liian ”outoja”. Erään vastaajan mielestä päiväkodin henkilökunnan täytyisi saada lisää koulutusta ja rohkaisua medialaitteiden käyttöön. Muistakin vastauksista nousi esille lisäkoulutuksen tarve digitalisaation hyödyntämiseen varhaiskasvatuksessa. Koulutuksen kautta myös uskallus hyödyntää mediaa ja digitalisaatiota varhaiskasvatuksen tukena vahvistuu. Myös aikapula nousi isoksi ongelmaksi muutaman haastatteluun vastanneen mielestä. Vastaajat olivat hyvin paljon samoilla linjoilla siitä, että yhteiset tavat lisäävät digitalisaation käyttöä ja hyödyntämistä varhaiskasvatuksessa.

Osa vastaajista suhtautui itse myös kriittisesti, jopa negatiivisesti digitalisaation hyödyntämiseen varhaiskasvatuksessa. Osaltaan tämäkin voi johtua koulutuksen puutteesta ja siitä, ettei tiedetä median tuomista suurista mahdollisuuksista osana varhaiskasvatusta. Hemilä & Sommers-Piironen (2016) tuovat myös esiin sen seikan, että osa varhaiskasvattajista suhtautuukin varauksella teknologiaan ja jopa pelkää laitteita, jolloin niiden pedagoginen käyttö ja siten myös koko mediakasvatus jätetään mielellään taitavammille digitaalisten laitteiden osaajille. (Hemilä & Sommers-Piironen 2016, 49.)

Vastaajien mielestä kiinnostus digitalisaatioon liittyen on jossain määrin vielä oman henkilökohtaisen kiinnostuksen varassa. He perustelivat sen olevan verrattain niin uusi alue heidän työkentällään. Vastaajien mukaan tällä hetkellä varhaiskasvatuksen henkilöstöstä noin 1/3 osa on sellaista ikäluokkaa, ettei digilaitteiden tai älysovellusten käyttäminen ole niin luontaista ja se saattaa tuoda haasteita. Erään haastatteluun vastanneen mukaan ”perus” älylaitteiden kuten esimerkiksi puhelimien/tietokoneiden toiminnot voivat olla helppoja ja tuttujakin käyttää, mutta eniten päänvaivaa aiheuttavat sovellukset ja toiminnot. Haastatteluun vastanneen lastentarhanopettajan mukaan arkipäiväisessä käytössä olevien älylaitteiden käyttöä on opetettu henkilökunnalle, mutta niidenkin sovelluksissa on ulottuvuuksia, joihin täytyy itse tutustua henkilökohtaisesti ja opetella sitä kautta lisää. Hänen mukaansa luonnollisesti nuorempi sukupolvi osaa enemmän hyödyntää ja käyttää tietotekniikkaa hyödykseen.

Kasvatustyötä tekevä tarvitseekin ensisijaisesti rohkeutta tarttua uusiin haasteisiin lasten kanssa. Sintosen (2002) se ei saisi olla riippuvaista siitä, onko kasvattaja saanut mediakasvatukseen koulutusta vai ei. Päiväkodeissa kannattaisikin lähteä kohti mediakasvatustyötä pienin askelin. Kasvattajan olisikin hyvä työstää ja laatia omalle ryhmälleen ”mediakasvatussuunnitelma” joihin voi tarpeen tullen aina peilata ja arvioida sitten toteutettua toimintaa. (Sintonen 2002, 37-38.) Suunnitelman laatimiseen voi miettiä kohtia kuten:

- Millainen viestintä- ja mediakompetenssi tulisi asettaa tavoitteeksi omalle lapsiryhmällesi?
- Millainen on oman ryhmäni mediaympäristö?
- Millaiset toiminnan tekniset, ajalliset ja henkilöresurssit omassa organisaatiossani ovat?
- Millaisin työtavoin etenisin ja mihin teemoihin kiinnittäisin huomiota?

Olemme Sintosen (2002) kanssa samoilla linjoilla siitä, että kasvatustyötä tekevällä täytyy olla rohkeutta astua pois ”omalta mukavuusalueeltaan” ja kuten hän osuvasti asian kiteyttää ”rohkeutta tarttua uusiin haasteisiin lasten kanssa”, olipa siihen saanut koulutusta tai ei. Uusiin asioihin tulisi suhtautua avoimin mielin alati muuttuvassa maailmassamme. Muutenkin varhaiskasvatustyö lasten parissa työskennellessä vaatii useinkin heittäytymistä ja sopeutumista muuttuviin ja vaihteleviin tilanteisiin. Näitä asioita myös uusi varhaiskasvatussuunnitelma nostaa esille. Ei voida jämähtää omien tapojen orjiksi työskenneltäessä millään sektorilla nykyisin.

Kyselymme vastauksista kävi myös ilmi, että henkilökunnan digitaalisten laitteiden hyödyntämisessä varhaiskasvatuksessa on suuriakin eroja. Osa hyödyntää kyselyn vastausten mukaan digitalisaatiota varhaiskasvatuksen tukena enemmän, koska oma osaaminen on vahvempaa. Hemilä & Sommers-Piironen (2016) nostavat artikkelissaan esiin sen, mikä myös kyselyjemme vastauksista nousi esille, että kun varhaiskasvattajien näkemys ja tieto mediakasvatuksen monimuotoisuudesta laajenee niin koulutuksen kuin pedagogistenkin kokeilujen kautta, vahvistuvat myös tietoisuus ja ymmärrys omasta mediakasvattajuudesta. Heidän

mukaansa on myös tärkeää, että kasvattajat oppivat niin ikään tunnistamaan, mikä omassa kasvatustyössään ja toiminnassaan on jo mediakasvatusta. (Hemilä & Sommers-Piironen 2016, 50.)

Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hankkeen (2008) mukaan varhaiskasvatuksessa kasvattajan työssä oma kasvattajan rooli on tärkeää tiedostaa. Mediakasvatuksessa oman työn arviointi ja pohtiminen ovat niitä edellytyksiä, joita mediakasvattajan toiminnalle vaaditaan.

Mediakasvattaja;

- On mallina median käytössä
- Osoittaa kiinnostusta lasten mediamaailmaa kohtaan
- Kehittää omia mediataitojaan
- Suhtautuu kriittisesti ja tutkivasti mediaan
- Tunnistaa ja kunnioittaa lasten mediaan liittyviä tarpeita
- Huomioi median mahdollisuudet kasvatuksen ja opetuksen suunnittelussa
- sekä toteutuksessa erityisesti pedagogisten ratkaisujen kannalta
- Ottaa mediakasvatuksen yhdeksi osaksi kasvatuskumppanuutta
- Huolehtii lasten mediaympäristöjen turvallisuudesta
- Hyödyntää lasten mediakokemuksia ja mediakulttuuria
- Tuntee lasta suojelevan lainsäädännön sekä lapsen oikeuksien sopimuksen säädökset lasten oikeuksista. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 14.)

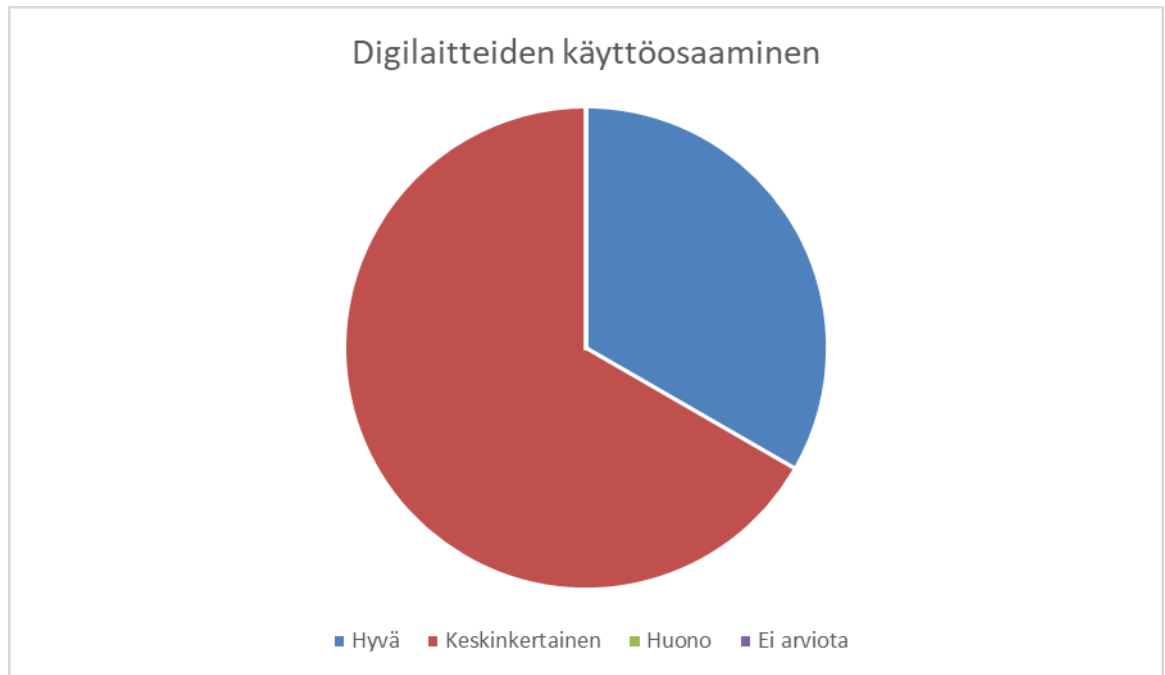
Haastatteluista nousi esiin se, että henkilöstön valmiudet hyödyntää digitalisaa tiota osana varhaiskasvatusta on vielä hyvin paljon henkilökohtaisen kiinnostuksen varassa kuten jo aikaisemmin tästä tutkimuksesta on selvinnyt. Tällöin mediakasvatus ei palvele sitä tarkoitusta, että se olisi lasten kannalta kaikkein hyödyllisintä. Toki erilaisten digitaalisten laitteiden ja sovellusten tuntemus auttavat

mediakasvattajuudessa, mutta eivät sellaisenaan ja yksinään riitä toteuttamaan laadukasta mediakasvatusta varhaiskasvatuksessa. Yksi haastateltavamme lastentarhanopettaja pohtiikin haastattelussa henkilöstön valmiuksia ja kiinnostusta digitaalisten laitteiden käyttöön liittyen. Hänen mukaansa digitaalisten laitteiden käyttöön vaikuttaa paljon henkilökohtaiset asenteet sekä henkilön ikä. Iäkkäämillä henkilöllä ei välttämättä ole samanlaista kiinnostusta tai osaamista käyttää digitaalisia laitteita kuin vaikkapa nuoremmilla.

”Omassa työpisteessä on keski-ikä sen verran sanotaan vaikka korkea, että ei ole kuulunut siihen ihan vaikka vapaa-aikaan tai sitte saatikka vielä työelämään semmoset digilisaatio asiat. Niin siinä mielessä, se on niin uutta, että se vaatii ja myös se asenne, että semmosta maailmaa pystyy hyödyntämään niinkö positiivisella tavalla, että siihenhän on aika paljon kuormitettu viime vuosina sitä negatiivisuutta tuohon digilisaatioon, että siinä mielessä ja että tuota että jos on vaikka mielenkiintoa niin sitten ei ole välineistöä”. (Lastentarhanopettaja)

Tämän haastattelun tiimoilta korostui siten myös se, että ei välttämättä ole tarpeeksi resursseja hyödyntää digitalisaatiota osana varhaiskasvatusta ja se ettei ole ollut kosketuksissa digitaalisten laitteiden kanssa omalla vapaa-ajallaan saatikka työelämässä. Mediakasvatus vaatii siis henkilökunnaltakin kiinnostusta ja avointa mieltä opetella uusia asioita digitalisaation hyödyntämisen suhteen varhaiskasvatuksen rintamalla.

- Millaiseksi koette digilaitteiden käyttöosaamisenne?

Kuvio 1. Digilaitteiden käyttöosaaminen

Digilaitteiden käyttöosaamista kysyttäessä (4) vastaajista arvioi oman osaamisensa digilaitteiden kanssa keskinkertaiseksi ja (4) vastanneista osaamisensa hyväksi. Vastauksista nousi kuitenkin esille se, että vaikka niin sanottu perusosaaminen erilaisten digitaalisten laitteiden kanssa olisikin hyvällä tasolla, ei se välttämättä suoraan merkitse sitä, että digilaitteita ja mediakasvatusta osaisi hyödyntää varhaiskasvatuksessa lasten näkökulmasta parhaalla tavalla kasvatuksellisessa ja opetuksellisessa mielessä. Oma kiinnostus ohjaa digitaalisten laitteiden käyttöä vielä paljon ja se ei välttämättä palvele lapsia kasvatuksellisessa mielessä. Toki vastaajat kokivat, että digitaalisten laitteiden hallinta ja osaaminen varmasti auttavat siinä, että median eri osa-alueet on helpompi sisäistää ja lastenkin kanssa hyödynnettävät mediasovellukset on helpompi omaksumaa, mikäli käyttöosaaminen on jokseenkin hallinnassa.

Kaksi vastaajaa oli nostanut tässäkin esille koulutuksen tärkeyden. Eli sen, että koulutusta olisi saatava nimenomaan lisää siihen, millä tavalla mediakasvatusta toteutetaan ja mitä erilaisia mediasovelluksia ja mahdollisuuksia varhaiskasvatuksen kentällä on jo nyt käytössä sekä mihin suuntaan ollaan vauhdilla menossa. Vastauksissa oli selvä painotus myös sille, että digilaitteiden käyttöosaamisen on nykyään välttämätöntä ja vaikka oma kiinnostus digilaitteisiin ja niiden käytön

osaamiseen olisikin heikkoa, on se kuitenkin laaja-alaisen varhaiskasvatuksen kannalta nykyisin väistämätöntä ja välttämätöntä.

Tästäkin syystä on välttämätöntä astua oman mukavuusalueen ulkopuolelle, jotta varhaiskasvatuksessakin pysytään kehityksen syrjässä kiinni. Eräs vastaaja olikin vastannut tähän kohtaan, että enää ei voida sanoa ”kun meillä on aina toimittu näin, niin emme tarvitse digitaalisia laitteita varhaiskasvatuksen tueksi täydentämään hyväksi havaittua tapaa toimia”. Kehitys on jatkuvaa ja digitalisaatio kuuluu kuvaan myös varhaiskasvatuksessa.

Eräs vastaaja oli digilaitteiden käyttöosaamiseen liittyen tuonut esiin senkin seikan, että digitaalista käyttöosaamista tarvitaan jo nyt esimerkiksi kodin ja päiväkodin yhteydenpidossa ja lasten kirjaamisessa päiväkotiin ja päiväkodista pois sekä oman työn hallinnassa. Tulee osata sähköisesti esimerkiksi ilmoittaa omat tulevat vuosilomapäivät ja poissaolot, jotka kirjataan sähköiseen järjestelmään. Eräs vastaaja oli tuonut esiin senkin seikan, että lasten varatut päiväkotipäivät ovat nykyisin sähköisessä muodossa ja muutokset niihin tulee osata tehdä sähköisen järjestelmän kautta. Hän oli lisännyt vastaukseen myös sen, että sähköisiä järjestelmiä tulee koko ajan lisää. Näin ollen on välttämätöntä osata hallita ainakin ne järjestelmät, joita omassa työyhteisössä käytetään.

- Kuinka usein keskimäärin käytätte digilaitteita?

Kuvio 2. Digilaitteiden keskimääräinen käyttäminen

Tämä kysymys oli yksi vaihtoehtokysymyksistämme, joten pohdimme vastausten perusteella myös yleisesti nykyihmisten digilaitteiden käyttöiheyttä. Kyselylomakkeemme vastauksista selvisi, että digilaitteiden keskimääräistä käyttöä kysyttäessä viisi vastanneista kertoi käytön olevan päivittäistä, kaksi vastaajista kertoi käyttävänsä laitteita lähes joka päivä sekä vastaajista yksi kertoi käyttävänsä digilaitteita vähemmän kuin kerran viikossa. Vastaukset eivät olleet yllättäviä ja uskomme, että näinkin pieni otanta antaa hyvin viitteitä siihen, että digilaitteiden käyttö on yhä noususuuntainen.

Aikuisen tehtävänä on toimia jälkipolvillemme esimerkkinä siinä, miten paljon digilaitteiden parissa aikaamme vietämme sekä missä tilanteissa digilaitteiden käyttäminen on suotavaa. Vaikka digitalisaatiolla onkin merkittävä rooli nykypäiväisessä elämässämme, ei se kuitenkaan jokaiseen tilanteeseen kuulu, eikä se saisi liiaksi kahlita elämäämme. Esimerkiksi ruokapöytään digilaitteet eivät mielestämme saisi kuulua. Törmäsimme Iltalehden artikkeliin, jossa yli 2000 lapsiperheelle tehdystä pohjoismaisesta kyselystä selvisi, että miltei joka toisessa suomalaisessa perheessä käytetään digilaitteita illallisen aikana. Useimmin tähän syyllistyvät juurikin vanhemmat, jotka muun muassa tarkistavat sähköpostiaan, tekstaavat ja katsovat nettilähetystyksiä. Tästä kyseisestä kyselystä selvisi,

että perheistä yli puolet oli sitä mieltä, että digilaitteet kuten älypuhelimet, tabletit ja televisio häiritsevät illallista. (Tienhaara 2017.)

On väistämättä selvää, että mikäli jokainen illallispöytään istuva perheenjäsen käyttää jotakin älylaitetta ruokailun yhteydessä, jää perheen keskeinen kanssakäyminen hyvin minimiin. Tällä tavalla ihmiset eivät ole toisilleen aidosti läsnä ja se onkin mielestämme huolestuttavaa, kun seuraa vaikkapa omaakin käyttäytymistä älylaitteiden parissa. Usein herää pohtimaan, olisiko voinut olla seuraamatta jotain sisustussivun blogia samalla kun istutaan perheen kanssa yhdessä syömään. Oma käyttäytyminen älylaitteiden parissa tarttuu väistämättä lapsiimme, joten vastuullista mediakasvatusta on myös digilaitteiden kohtuullinen ja järkevä käyttö.

Pohdimme digilaitteiden keskimääräistä käyttötiheyttä myös pelkästään varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta työpäivän aikana ja tulimme siihen tulokseen, että onneksi työntekijöiden omat älylaitteet on jätettävä yleisten sääntöjen mukaisesti työpäivän ajaksi omiin lokeroihinsa, joten ne eivät houkuttele esimerkiksi kurkkaamaan facebook-päivityksiä. Näin ollen voidaan keskittyä siihen oleelliseen, eli lasten parissa tehtävään mediakasvatukseen ja digilaitteiden käyttöön niiden puitteiden varassa kuin se kussakin päiväkodissa on mahdollista.

- Vaikuttako perheiden sosioekonominen tilanne lasten digilaitteiden käytön osaamiseen?

Kuvio 3. Sosioekonomisen tilanteen vaikutus laitteiden käytön osaamiseen

Sosioekonomista asemaa tarkasteltaessa sen ”osoittimina” käytetään yleensä koulutusta, ammattiin perustuvaa sosiaaliluokkaa, työmarkkina-asemaa sekä tuloja ja varallisuutta. Sosiaalinen asema ei ole täysin kuitenkaan yksilöstä itsestään riippuvainen asia, vaan siihen vaikuttavat meitä ympäröivä yhteiskunta, sen rakenteet ja yksilön vaikutusmahdollisuudet. Suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa on rakennettu laajapohjaisen tasa-arvotavoitteen mukaisesti. Tasa-arvotavoitteessa kaikilla tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen, peruspalveluihin, työnsaantiin ja elämisen kannalta riittävään tulotasoon. Suomessa tilanne on kuitenkin huonontunut perheiden osalta viimeksi kuluneiden vuosikymmenten aikana erityisesti tulojen osalta. (Reiman & Reiman 2013, 20.)

Päiväkodin henkilökunta tekee arvokasta työtä eriarvoisuuden kaventamiseksi ja taatakseen kaikille lapsille parhaimmat mahdolliset edellytykset kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2015.)

Perheiden sosioekonomisen tilanteen vaikuttamista lasten digilaitteiden käyttöön vastaajista neljä arvioi sen vaikuttavan jonkin verran osaamiseen. Kaksi vastaajista ei osannut sanoa vaikutuksen välitystä ja kaksi vastaajaa kertoi sen vaikuttavan paljon. Tänä päivänä yhteiskunnalliset olosuhteet heijastuvatkin näkyvämmiin perheisiin ja sen myötä sosioekonomisen aseman vaikutus nähdään vahvasti

lapsissa ja nuorissa. Vaikutus on nähtävissä nuorten terveydessä, oppimiskyvyssä ja käyttäytymisessä. Koska erilaiset aineelliset ja kulttuurilliset voimavarat siirtyvät sukupuolelta toiselle, on lasten ja nuorten vaara syrjäytyä suuri. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2015.)

Kyselyyn vastanneiden varhaiskasvattajien mielestä suurin osa (4henkilöä) oli sitä mieltä, että perheiden sosioekonomisella taustalla on jonkin verran yhteyksiä lasten digilaitteiden käytön osaamiseen. Mulari (2016) tuo teoksessaan ilmi, että mediankäyttö kytkeytyy suoraan kuluttamiseen. Kaikilla lapsilla ei näin ollen ole samalaisia mahdollisuuksia erilaisten mediasisältöjen ja laitteiden äärelle. Media-kulttuuri voi tästä syystä olla myös eriarvoistavaa kulttuuria. (Mulari 2016, 14.)

Hakovirta & Rantalaiho (2012) kirjoittavat tutkimuksessaan, että nykylapsuudesta on tullut aikaisempaa kulutuskeskeisempää ja että lapset ovat markkinoinnin keskeinen kohderyhmä, vaikka tuloerot ovatkin kasvaneet. He tuovat tutkimuksessaan esiin, että tavaroilla ja rahalla on tärkeä merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnin kokemuksissa. Heidän mukaansa useat tutkimukset osoittavat, että taloudellinen ahdinko usein kaventaa lapsen elämää, joka puolestaan kertautuu monenlaisina hyvinvoinnin vajeina. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 17.)

Mielestämme on tärkeää, että lapsilla, joilla ei ole mahdollisuutta hyödyntää kotona nykyaikaisia medialaitteita, saisivat niihin kosketuksen esimerkiksi päiväkodissa. Tämä lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja mahdollistaa samanlaisia oppimisen ja oivalluksen kokemuksia medialaitteiden parissa muiden ikätovereiden kanssa. On tärkeää, että lapset saavat jo päiväkodissa tutustua erilaisiin mediasisältöihin ja vaikuttaa myös itse niiden käytön hyödyntämiseen. Tällä tavalla heillä syntyy kosketus mediasisältöihin ja niiden erilaisiin hyödyntämismahdollisuuksiin. Koulumaailmaan siirryttäessä lapset kohtaavat kuitenkin mediamaailman moninaisuuden entistä korostetummin, joten mediakasvatuksen tärkeyttä ei voida varhaiskasvatuksessakaan sivuuttaa.

Kyselyyn vastanneista kaksi varhaiskasvattajaa oli vastannut, etteivät osaa sanoa vaikuttaako perheiden sosioekonominen tilanne lasten digilaitteiden käytön osaamiseen. Mulari (2016) tuo teoksessaan esiin näkemyksen siitä, että usein jää huomiotta lasten omat mielipiteet ja näkökulmat mediankäytöstä ja kiinnostuksen kohteista, jolloin mediankäytön mahdollisuudet eivät olekaan riippuvaisia

taloudellisesta tilanteesta, vaan lapsen omasta tahdosta ja mielenkiinnon kohteista. Kaikki lapset eivät välttämättä kiinnostu mediasisällöistä ja erilaisista digitaalisten laitteiden samalla tavalla. (Mulari, 2016, 14.)

- Millä tavalla päiväkodissanne hyödynnetään digilaitteita?

Usean vastaajan mukaan digilaitteita hyödynnetään enemmän isojen lasten ryhmissä entä pienempien lasten ryhmissä. Eniten ryhmissä hyödynnettiin vastaajien mukaan dokumenttikameraa. Dokumenttikamera mahdollistaa satujen lukemisen isommallekin ryhmälle tavoittaen näin ollen kaikki kuulijat. Kamera on myös käytössä erilaisissa peli- ja leikkutilanteissa. Tietokonetta vastaajat kertoivat käytettävän tiedonhaussa, oppimispeleissä, valokuvahaussa sekä ohjelmien ja kuvien katselussa.

Niin ikään kännykkää vastaajat kertoivat käyttävänsä kuvien ottamiseen ja musiikin kuuntelemiseen ja sen myötä niiden hyödyntämiseen toiminnassa. Haastatteluista kävi lisäksi ilmi, että jos ryhmissä on tabletti käytössä, hyödynnetään sitä paljon myös kuvien ottamiseen ja musiikin kuuntelemiseen sekä lisäksi pienten lasten ryhmissä tabletilta voidaan esimerkiksi katsoa eläinten kuvia tai kuunnella eri eläinten ääniä. Isommat lapset puolestaan pelaavat päiväkodin tableteilla erilaisia oppimispelejä. Pienten ryhmissä työskentelevät lastentarhanopettajat vastasivat digilaitteiden käytön jäävän kuitenkin melko vähäiseksi. Se on heidän mukaansa enemmän aikuisten ”vallassa” käyttäkö kameraa, puhelinta tai tablettia, jos sellainen on käytettävissä. Liikunta- ja musiikkituokioilla vastaajat kertoivat hyödyntävänsä Hifi-laitteita.

Haastatteluun vastanneet kertoivat heidän päiväkodissaan hyödynnettävän digilaitteita esimerkiksi tiedon etsimisessä internetistä lasten kanssa yhdessä. Päiväkodissa myös lapset kuvaavat itse joillain tuokioilla tabletilla ja henkilökunta dokumentoi nykyisin toimintaa ottamalla valokuvia, joka mahdollistaa vanhempien osalliseksi pääsemisen lapsien päivään. Vastaaja kertoi juhlissa ja etäkouluksissa käytettävän salissa olevaa videotykkiä. Usea vastaajista kertoi ryhmissä tapahtuvan tänä päivänä paljon päiväkodin arjen kuvaamista. Hän kertoi heidän henkilökuntansa lähettävän vanhemmille kuvia lapsen päivän tapahtumista, joista he ovat saaneet suurta kiitosta. Vastaaja kertoi näin ollen heidän saaneen avattua vanhemmille paremmin lasten päivien tapahtumia. Vastaajan

mukaan useimmissa ryhmissä on myös tabletit käytössä, joidenka avulla lapset saavat pelata esim. eka-pelejä ja harjoitella mm. kirjaimia ja äänneitä.

Kysyessämme kuinka paljon digitalisaatio on muuttanut päiväkotien arkea, eräs vastaajista kertoi sen muuttaneen arkea paljonkin. Tänä päivänä lapset käyttävät ryhmissä älytaulua ja pelaavat siinä oppimispelejä. Ennen ei näin ollut. Liikuntasaleissa leikitään ja jumpataan videotykin ja dvd-soittimen avulla. Lapsien vanhemmat saavat tiedotteet tänä päivänä info-tylulta. Myös lasten kirjaaminen läsnä olevaksi on muuttunut ja siihen käytetään puhelimeen asennettua sovelusta, jota kutsutaan Efficaksi. Lasten päiväkodissa vietetyt tunnit kirjautuvat näin ollen ohjelmaan reaaliaikaisena.

Haastatteluun vastanneen lastentarhanopettajan mielestä digitalisaatiossa on sekä hyviä että huonoja puolia. Esimerkkinä vastaaja mainitsee lasten hoitoaikojen varaamisen. Lasten ja perheiden tietoja sekä sijoituksia varten on käytössä yksi tietokoneohjelma, jota perheet, päiväkotienjohtajat ja lastentarhanopettajat käyttävät.

”Helppoa on, että kaikki tieto on samassa sovelluksessa ja helposti haettavissa, mutta ohjelma ei aina toimi kunnolla, joka aiheuttaa ylimääräistä työnsarkaa henkilökunnalle”. (Lastentarhanopettaja)

Eräs vastaaja oli tässä kohtaa kyselyä nostanut esiin keskustelun osana mediakasvatusta. Lasten kanssa on hänen mukaansa esimerkiksi hyvin tärkeää keskustella me-diakasvatukseen liittyvistä asioista, millä tavalla laitteita vaikkapa käytetään oikein ja millaisia laitteita lasten kotoa löytyy. Hän korosti, että etenkin isompien päiväkotien ikäisten lasten kanssa keskustelun tärkeys korostuu. Digitaalisten laitteiden konkreettiseen käyttämiseen ja hyödyntämiseen olisi hänen mukaansa hyvä käydä pohjalle alustavaa keskustelua aiheesta. Keskustelu on hänen mukaansa osa mediakasvatusta ja voi vahvistaa lapsen intoa ja mielenkiintoa digilaitteiden käyttöä kohtaan, jos sitä vaikka lapsella ei luonnostaan olisi.

Kyseinen vastaaja oli halunnut nostaa esiin senkin seikan, että mediakasvatusta voidaan toteuttaa myös ilman digitaalisia välineitä. Mediakasvatus mielletäänkin helposti laitekeskeiseksi, mutta mielestämme oli hienoa, että myös tällainen

seikka oli otettu huomioon. Mediakasvatuksen toteuttamiseen ei välttämättä tarvita digitaalisia laitteita, vaan sitä voidaan osaltaan toteuttaa myös ilman laitteita esimerkiksi juuri keskustelemalla vaikkapa turvallisen mediankäytön ensiaskeleista.

- Kerro esimerkkejä digilaitteiden käytöstä varhaiskasvatuksessa?

Kyselyyn vastanneista kovin moni ei ollut enää eritelty edellisen kysymyksen jälkeen esimerkkejä digilaitteiden käytöstä, koska olivat jo aiemmassa kohdassa maininneet esimerkkejä, millä tavalla digitalisaatiota päiväkodissa hyödynnetään. Tuomme tässä kohtaa esille kuitenkin ne asiat, jotka kyselyn lisäksi yksilöhaastatteluista nousi tähän liittyen esille. Yksi vastaaja mainitsi digilaitteiden käyttömahdollisuuksien olevan rajattomat, jos kaikissa päiväkodeissa olisi samat laitteet käytössä. Hänen mukaansa internetissä on tänä päivänä lukemattomasti uutta ja jopa käyttämätöntä materiaalia, jota voisi hyödyntää varhaiskasvatuksessa. Vastaaja mainitsi esimerkikseen askarteluohjeet, erilaiset oppimispelit, uudet laulut ja liikuntaleikit.

Erään haastateltavamme lastentarhanopettaja mainitsi, että hänen pienten lasten ryhmässä (0-3 vuotiaiden), kanssa digilaitteita käytetään enimmäkseen kuvien katsomiseen ja etsimiseen sekä valokuvaamiseen. Hänen mukaansa pienten lasten kanssa tabletin hyödyntämien on vielä aika vähäistä ja sitä hyödynnetään isompien puolella eri tavalla ja ehkä monipuolisemminkin. Tabletti kulkee hänen mukaansa usein kuitenkin mukana vaikkapa metsäretkellä, jolloin metsäretken parhaat palat voidaan ikuistaa valokuvien muotoon.

”Pienten puolella ollaan lähinnä niinkö videoitu, otettu kuvia ja esimerkiksi nyt tiistaina just katottiin ko leikittiin eläinleikkiä, leijonaa, minkä näkönen se oikea leijona on ja kuunneltu musiikkia ja tämmöstä. se on vähän erilaista, että miten tuota tablettiäki pienten kanssa käytetään. Isompien ryhmässä tiettenki sitten vähän enemmän ja monipuolisemmin sitä hyödynnetään, mutta kyllä sitä koko ajan niinkö enemmän ollaan tuolla pientenki puolella käytetty ja hyödynnetty.” (Lastentarhanopettaja)

Eräässä vastauksessa mainittiin, että päiväkodin isommat lapset osaavat jo käyttää esimerkiksi päiväkodin tablettia aakkosten opetteluun ja erilaisten oppimispelien pelaamiseen, joita esimerkiksi Kivikon päiväkodin lapset kovin innoissaan pelaavat. Värien ja laulujen opetteleminen oli myös mainittuna kahdessa vastauksessa. Lapset ovat usein vastauksien perusteella innokkaita oppimaan esimerkiksi tabletin avulla. Useammasta vastauksesta kävi ilmi, että aikuiset puolestaan etsivät internetistä esimerkiksi askarteluohjeita ja erilaisia vinkkejä vaikkapa leikkeihin ja teemajuhliin sekä erilaisiin tapahtumiin.

Eräs vastaaja oli kirjoittanut, että ”internetin ihmeellinen maailma on pullollaan mitä moninaisempia ideoita ja vinkkejä, joista voi poimia mieleisiään ja omalle lapsiryhmälleen parhaiten soveltuvia ideoita.” Kaksi vastaaja olivat myös tuoneet esille sen, että nykyisin myös erilaiset ”someryhmät” kuten esimerkiksi Facebookin varhaiskasvattajien askarteluvinkkiryhvät ovat erinomaisia kanavia jakaa hyviksi havaittuja ideoita juurikin vaikkapa askarteluun ja erilaisiin leikkeihin liittyen. Saman alan ihmiset voivat jakaa omia ideoitaan ja vastaavasti saavat itse hyviä neuvoja muilta saman alan ihmisiltä. Eräs vastaaja olikin kirjoittanut vastauksessaan, että ” joskus kun oma pää on tyhjä kaikista ideoista, löytyy takuuvarmasti jotain uutta askarteluryhmästä, johon juuri Facebookissa liityin. ”

- Millaisia mahdollisuuksia digilaitteiden hyödyntäminen tuo varhaiskasvatukseen?

Vastaajien mukaan digilaitteet tuovat hyvin kattavasti mahdollisuuksia tiedon haakuun ja sen jakamiseen lasten keskuudessa, kunhan tietoa vain osaa etsiä. Erään vastaajan mukaan kuvallinen dokumentointi varsinkin on mielekäs ja helppo tapa välittää tietoa toiminasta lasten vanhemmille. Hänen mukaansa vanhemmat saavat kuvien kautta paremman käsityksen päiväkodin arjesta ja siitä, mitä kaikkea siellä yhdessä touhuillaan. Ainakin tietyt tilanteet, kuten vaikkapa retket ovat hänen mielestään tärkeitä ikuistaa ja esittää vanhemmille. Digilaitteet mahdollistavat vastaajan mielestä tiedon jakamisen helpommaksi suurellekin lapsiryhmälle. Vastaajien mielestä digilaitteiden hyödyntäminen lisää myös yhdenvertaisuutta lasten keskuudessa ajatellen edessä siintävää koulupolkua.

Erään lastentarhanopettajan mielestä digilaitteet helpottavat ennen kaikkea projektityöskentelyä, tiedottamista ja tiedonhankintaa. Lapset saadaan myös kiinnostumaan helpommin opetettavista asioista laitteiden avulla ja käytettävä materiaali on helposti saatavilla. Pienten ryhmässä lastentarhanopettajana toimivan mielestä laulutukioiden rikastamiseen voidaan käyttää videotykin avulla heijastettua ääntä ja kuvaa opeteltavasta laulusta. Digilaitteet myös monipuolistavat hänen mielestään eri aiheiden käsittelyä varhaiskasvatuksessa.

- Millaisia haasteita digilaitteiden hyödyntäminen tuo varhaiskasvatukseen?

Vastaajista kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että digilaitteet vaativat paljon aikaa. Niiden käyttäminen vie aikaa samalla tavalla päiväkodissa kuin kotonakin. Digilaitteet eivät saisi erään vastaajan mielestä missään nimessä syrjäyttää leikkiä, vuorovaikutusta ja vanhanaikaista tiedonhankintaa, eivätkä ne hänen mukaansa saisi nousta ykkösasemaan, täysin ohi perinteisten opetusmenetelmien. Vastaajan mukaan yhteistyö eri tahojen kanssa tulisi olla edelleen digilaitteista riippumatonta. Hänen mielestään digilaitteet eivät saa tulla itseisarvoksi vaikkakin varhaiskasvatuksen on pysyttävä kehityksen kelassa ja tasattava tältäkin osin lasten tasavertaisia mahdollisuuksia tutustua turvalliseen digimaailmaan.

Usean kyselyyn vastanneen mielestä myös laitteiden tulon myötä varhaiskasvatukseen on lisännyt henkilöstön koulutustarvetta, mutta heidän mukaansa työnantaja ei ainakaan vielä kouluta niiden käyttöön tarpeeksi. Kyselyyn vastanneen mukaan digilaitteiden käyttö vaatii paljon opastusta, harjoittelua ja laitteiden käyttöä. Hän näkeekin haasteeksi sen, osataanko laitteita käyttää tarkoituksenmukaisesti ja oikein. Hänen mukaansa myös laitteiden määrä suhteutettuna henkilökunnan määrään on haaste. Heidän mielestään haasteita luo myöskin se, ettei kaikilla varhaiskasvatuksen parissa työskentelevillä välttämättä ole digilaitteita edes käytössään. Eli tässä kohtaa nousee esiin jälleen eriarvoisuus digilaitteiden osalta eri päiväkotien suhteen. Haasteiksi nähtiin myös uudistuneeseen varhaiskasvatuksen suunnitelmaan vastaaminen mediakasvatuksen suhteen, etenkin ellei päiväkodissa vielä ole käytössä digitaalisia laitteita.

- Millä tavalla koet uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetun digitalisaation hyödyntämisen vaikuttavan esimerkiksi kodin ja päiväkodin yhteistyöhön?

Kaikkien vastaajien mukaan tämä mahdollistaa yhteydenpidon vanhempien ja päiväkodin välillä ja yhteistyö saa uusia muotoja. Yhteyttä on helpompi pitää internetin kautta, mikä on hyvä, koska se vähentää kotiin vietävien tiedotteiden määrää ja toivon mukaan viestit saavuttavat vanhemmat paremmin sähköisesti eivätkä ne joudu hukkaan. Yhden lastentarhanopettajan vastauksesta käy ilmi pelko, että kaikki ihmisten kasvokkain tapahtuvat kohtaamiset vähenevät, lyhenevät ja menettävät merkitystään jollekin. Hänen mukaansa jotkut ihmiset voivat kokea, että reaaliaikaista tietoa ryhmän ja lapsen kuulumisista on saatavilla eri kanavilla, eri laitteilla ja kaikkina aikoina vuorokaudesta. Esimerkiksi vastaaja mainitsi erilaiset sosiaalisen median ryhmät sekä blogit. Hänen mukaansa on varhaiskasvattajien vastuulla, etteivät aidot kohtaamiset ja keskustelut unohdu ja että ne säilyvät yhä edelleen tärkeimpinä yhteistyön menetelminä kodin ja päiväkodin välillä.

Erään vastaajan mielestä asia on vielä niin uusi, ettei hän osaa vielä kertoa omaa kokemustaan, mutta uskoo sen luovan uusia mahdollisuuksia varhaiskasvatukseen. Yksi vastaajista kertoo, että tiedonkulku kodin ja päiväkodin välillä voisi helpottua, mutta häntä mietityttää se saako varhaiskasvattaja laitteiden ja ohjelmistojen käyttöön opastusta ja ennen kaikkea mistä saada tarvittava työaika kyseessä olevien asioiden tekemiseen. Hän korostaa vastauksessaan, että päiväkodissa lapsiryhmät ovat hyvinkin suuria ja sen myötä he toteuttavat toiminnassa parityöskentelyä.

- Miten hyödyntäisit digitalisaatiota varhaiskasvatuksessa jatkossa?

Kyselyyn vastanneet lastentarhanopettajat hyödyntäisivät digitalisaatiota jatkosakin toiminnan dokumentoinnissa ja opetuksen ja kasvatuksen rikastamisessa sekä jatkuvasti uusia käyttömahdollisuuksia kehittäen. He hyödyntäisivät yhteydenpitoa kodin ja päiväkodin välillä vielä enemmän ja monipuolisemmin sekä panostaisivat tiedonhankintaan.

Yhden vastaajan mielestä digitalisaatiota tulisi hyödyntää isompien lasten kanssa pienryhmissä käyttäen sitä opetuksen apuna ja tukena. Hän hyödyntäisi digitalisaatiota erilaisissa projektityöskentelyissä ja tiedonkuluissa. Pienten lasten ryhmiin vastaaja ei puolestaan toisi digitalisaatiota mukaan sen enempää mitä se on

nytkään. Hänen mukaansa pienillä alle 3-vuotiailla on varhaiskasvatuksen arjessa tärkeämpiäkin asioita kuin tutustuminen digitalisaatioon.

Koska lapsi oppii leikkiessään ja leikkii oppiessaan, on lastentarhanopettajan tehtävänä virittää, tukea, ohjata ja kehittää lapsen leikkiä. Näin ollen digitalisaation ja digilaitteiden hyödyntäminen lapsiryhmissä tulisi tukea lapsen kiinnostuksen kohdetta vieden näin oppimisprosessia eteenpäin. Toimintaympäristön on oltava innostunut ja monipuolinen ja tavoitteet ja päämäärät ovat oltava selkeät. (Opetusalan ammattijärjestö, 2018.)

- Onko mielestäsi vanhemmilla tarvittava osaaminen käyttää digilaitteita?

Tieto- ja viestintäteknologiaa pidetään nykyään kansalaistaitona, joka pitää hallita. Vastaajien mielestä päiväkodin lasten vanhemmilla onkin pääsääntöisesti tarvittava osaaminen digilaitteiden käyttöön. Heidän mukaansa on kuitenkin sellaisia vanhempia, jotka eivät välttämättä hallitse laitteiden käyttöä eivätkä välttämättä haluakaan hallita. Osalla vanhemmista ei myöskään löydy digilaitteita kotoa, jolloin digiosaamienkin voi olla heikompaa keskitasoon verrattuna. Yksi vastaajista vastasi jonkun aina hallitsevan laitteiden käytön paremmin kuin toinen, joten hän korosti tiimityöskentelyä, jossa toinen voi tukea toista niissä taidoissa, mikä ei vielä itsellään luonnistu. Vastauksissa korostui muutenkin se, että toinen toisiltaan oppimalla voi rikastuttaa omia taitojaan digiosaamisen suhteen.

Muutama varhaiskasvattaja oli tuonut kyselymme vastauksissa esille sen, että jotkut vanhemmat olivat tuoneet esille huolen siitä, etteivät pysy digitaalisen kehityksen perässä mukana. Näin ollen vanhemmilla voi kyselymme vastanneiden varhaiskasvattajien mielestä syntyä epävarmuutta siitä, etteivät kykene tarvittavalla tavalla tukemaan ja ohjaamaan omaa jälkipolveaan digiosaamisen suhteen, kun omatkin taidot digiosaamisen suhteen ovat puutteelliset. Etenkin kyselymme vastauksista nousi esiin digilaitteiden käytön turvallisuus, mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Vanhemmat olivat varhaiskasvattajien vastauksista päätellen huolissaan paljonkin siitä, saavatko lapset nimenomaan riittävästi opastusta jo hyvin pienestä pitäen siihen, millä tavalla esimerkiksi internetissä toimitaan turvallisesti. Internetin monipuolinen maailma koskettaa yhä vain nuorempia ja pienempiäkin lapsia, joten ei ihme, että digitaaliset huolet liittyvätkin usein juuri internetin käyttöön ja siihen liittyviin vaaroihin.

Koiranen, Räsänen & Södergård (2016) nostavat artikkelissaan esiin huolen myös digiosaamisen erojen kasvusta, jossa etenkin suurien ikäluokkien digiosaamisen huolestuttaa. Artikkelissa nostetaan esiin myös ikääntyvien lisäksi maahanmuuttajien ja vammaisväestön teknologiset valmiudet. (Koiranen, Räsänen & Södergård 2016, 5.)

Nämä ryhmät koskettavat myös varhaiskasvatuksen piiriä, jota ei voida sivuuttaa siinäkään mielessä, etteivät heidän digivalmiudet välttämättä yllä keskitasollekaan asti. Tästä syystä onkin erityisen tärkeää pohtia vanhempien digiosaamista useammasta lähtökohdasta. Ei siis voida vain yksiselitteisesti luottaa siihen, että vanhemmat hallitsevat digitaalisten laitteiden käytön tarpeeksi hyvin, koska niin kuuluu tehdä. Lapsi tarvitsee tukea ja opastusta digilaitteiden käyttöön liittyen päiväkodin lisäksi kotona. Mahdollisten vanhempien digiosaamisen puutteiden vuoksi päiväkodin digikasvatus korostuu kuitenkin yhä entisestään.

Puutteita esiintyy kyselymme vastanneiden varhaiskasvattajien mukaan vanhemmilla lisäksi tietokoneiden peruskäyttötaidoissa ja teknistä osaamista vaativissa tehtävissä. Nämä puutteet olivat nousseet muutaman kerran esiin esimerkiksi päiväkodin ja vanhempien välisissä tiedotteissa siten, ettei tiedotteita oltu osattu aukaista, tai sitten niihin ei ollut osattu vastata. Tällaiset digitaaliset taidot ovat kuitenkin tärkeitä ja tulevaisuudessa välttämättömiäkin, koska päiväkodit siirtyvät pikkuhiljaa täysin esimerkiksi sähköiseen tiedottamiseen kodin ja päiväkodin välillä. Vanhempien puutteet digiosaamisen suhteen tuovat kuitenkin haasteita henkilökunnalle ja kyselymme vastauksista muutama oli nostanutkin huolen siitä, joutuuko henkilökunta lasten digikasvatuksen lisäksi opastamaan myös vanhempia.

Kyselymme vastanneet varhaiskasvattajat korostivat, että vanhempien olisi hyvä tulla tietoiseksi esimerkiksi Internetissä olevista hyödyllisistä lapsille suunnatuista mediakasvatusmateriaaleista, joita lapset ja vanhemmat voisivat kotona yhdessä hyödyntää, mikäli kotoa esimerkiksi tietokone tai tabletti löytyy. Lisäksi olisi tärkeää, että vanhemmat, joiden digitaidot ovat puutteellisia, saisivat uusia keinoja ja uutta tietoa mediakasvatukseen liittyen.

Kaksi varhaiskasvattajaa oli tuonut vastauksissa esiin myös sen, että vanhempien olisi hyvä jakaa kokemuksiaan toisten vanhempien kanssa mediakasvatuksesta. Tällä tavoin vanhemmat voivat oppia toinen toisiltaan. Yhdessä vastauksessa oli myös hyvä kommentti siihen, että myös päiväkodin henkilöstä voi ohjeistaa lasten vanhempia hyödyntämään saatavilla olevaa mediakasvatusmateriaalia ja erinäisiä oppaita, joita esimerkiksi internetistä löytyy.

Suoninen (2013) tuo teoksessaan esiin näkemyksen siitä, että rahoitusta olisi tärkeää suunnata erityisesti kolmannella sektorilla ja sellaisille hankkeille, joilla voidaan kehittää pienille lapsille ja heidän vanhemmille tarkoitettuja mediakasvatussisältöjä ja menetelmiä. Hänen mukaansa vanhemmille suunnatulla mediakasvatuksen ohjeistamisella olisi selvästi tarvetta. Erityisesti hän korostaa, että pienten lasten vanhemmille olisi saatava lisää tiedostusta ja opastusta. Mediakasvatuksesta kiinnostuneet vanhemmat löytävät nykyisin paljon materiaalia Internetistä, kunhan vain osaavat sitä etsiä. Hän korostaa, että vanhemmat on saatava tiedostamaan, että yhä pienempien lasten mediakasvatus on tarpeellista. (Suoninen 2013, 74–75.)

Päiväkoti-ikäiset lapset osaavat jo vertailla, millaisia laitteita ja sisältöjä kukin kotonaan käyttää. Tämä asettaa vanhemmat haastavaan tilanteeseen esimerkiksi siinä, millä tavalla määrittää oman perheen median käytön säännöt. Lapsi voi helposti joutua ulkopuoliseksi, jollei pysty tai saa katsoa ja käyttää samoja sisältöjä kotonaan kuin muut ikätoverinsa. Yksi lapsen kasvuympäristöä määrittelevä tekijä onkin nykyisin perheiden mediavarustelu. Perheiden taloudellinen tilanne määrittelee pitkälti sen, mitä medialaitteita perheessä käytetään. Perheiden taloudellinen tilanne voi siis vaikuttaa myös eriarvoistavasti esimerkiksi siihen, millaiset mediataidot kullakin on. (Lahikainen & Mälkiä 2015, 17.)

Kyselymme vastauksissa oli myös mainittu perheiden taloudellisen tilanteen vaikuttavan lasten mediankäytön osaamiseen. Niissä perheissä, joissa medialaitteita on saatavilla ja joissa niitä myös käytetään, ovat lapset luonnollisesti parempia niitä käyttämään.

Lisäksi nousi esiin, että vanhempien olisi ammattikasvattajien lisäksi hyvä pohtia omaa suhtautumistaan mediaan, koska se vaikuttaa suoranaisesti myös lasten median käyttöön. Mediasuhde tarkoittaa Huhtasen (2016) mukaan kasvattajan

tapaa käyttää mediaa ja havainnoida mediakulttuuria. Mediasuhde voi heijastua esimerkiksi vanhemman rajoituksina median käytölle tai kuinka mediavälineet annetaan lapsen käyttöön. (Huhtanen 2016, 20.) Vanhempien olisi tärkeää tiedostaa, että omalla median käytön esimerkillään on suuri vaikutus lapsiin ja vanhempien olisikin hyvä toimia roolimallina median käytössä. (Brown 2011). Lasten mediakasvatuksessa perheen merkitys on keskeinen ja mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä isompi se on. (Suoninen 2013, 74).

- Onko päiväkodin lapsilla mielestäsi tarvittava osaaminen käyttää digilaitteita?

Päiväkodin lasten käyttöosaamista kysyttäessä usea vastaaja vastasi sen vaikeaksi kertoa. Heidän mielestään lasten käyttöosaaminen on suoraan heijastuksissa vanhempien käyttöosaamiseen, joten jos kotona laitteiden käyttö on vähäistä, on se sitä myöskin päiväkodissa laitteiden osalta.

Iltalehden artikkelissa Oulun yliopiston väitöskirjatutkijan Pekka Mertalan (2017) mielestä digitaalinen media nähdään päiväkodeissa vielä suppeasti lähinnä opetuskäytön kannalta, vaikka lasten kanssa tulisi tutkia, miten tietoteknologia näkyy kaikkialla arjessa. Hänen mukaansa lasten kanssa voitaisiin miettiä jo päiväkodeissa, miten tietokone toimii, tai miten esimerkiksi jokin mobiilipeli on tehty. (STT, 2017.)

Mertala (2017) pyrkii tuomaan päiväkotien käyttöön malleja, jotka ottavat mediakasvatuksellisen näkökulman entistä paremmin huomioon. Mallien mukaan ottamisella nostetaan lapsen omaa kokemusta mediasta tärkeäksi. Hänen mukaansa mediakasvatus on hyvä aloittaa jo päiväkotikäisille, koska tänä päivänä monet lapset käyttävätkin jo päivittäin digitaalisen median välineitä, mutta välineiden käyttötaidot voivat olla puutteellisia tai rajoittuneita. Mertalan mukaan lapsi ei välttämättä esimerkiksi ymmärrä, että puhelimella voi myös soittaa pelien peläämisien lisäksi. ”Ensin on tarkoitus tunnistaa lasten leikeistä jokin mediakulttuurinen ilmiö, joka on heille tärkeä, esimerkiksi Frozen-animaatio tai Transformers-hahmot”. (STT, 2017.)

Kahdessa vastauksessa oli tuotu esiin, että päiväkodin pienempien lasten käyttöosaamista on vielä vaikea arvioida, kun taas isompien lasten käyttöosaamista

on luonnollisesti helpompi arvioida. Toisaalta oli mainittu sekin seikka, että jo hyvin pientenkin lasten näppäryys laitteiden hallinnassa oli pantu merkille. Eräs vastaaja olikin vastauksessaan maininnut sen olevan oiva esimerkki siitä, että nykylapset saavat jo eräänlaisen digitaalisen kosketuksen äidin maidon mukana. Kyseinen kommentti oli mielestämme hyvin osuva ja oivallisesti nykypäivää kuvaava.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme onnistui kaiken kaikkiaan mielestämme hyvin, vaikka emme saaneetkaan kovin paljon vastauksia kyselyihimme. Yksilöhaastattelut täydensivät kyselyjen lisäksi tutkimustamme ja kattavien sekä monipuolisten vastausten ansioista saimme tutkimustamme varten riittävästi tietoa analysointia varten sekä vertailukelpoista informaatiota tulosten tulkintaa sekä teoriaosuuttamme varten.

Elämme tällä hetkellä suurten muutosten aikaa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin (2016) on huomioitu monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen osana kokonaisvaltaista ja laaja-alaista osaamista varhaiskasvatuksessa, joten sen olemassaoloa ei voida sivuuttaa. Tutkimuksestamme selvisi kuitenkin positiivisiksi koettujen asioiden lisäksi epäkohtia digitalisaation ja mediakasvatuksen suhteen. Joidenkin varhaiskasvattajien vastauksista heijastui totuttomuus ja epävarmuus erilaisia digitaalisia laitteita kohtaan ja haluttomuus ottaa niitä mukaan työhön. Osaltaan tähän vaikutti vastaajien mukaan koulutuksen puute ja sitä kautta tietämättömyys siihen, millä tavalla mediakasvatusta voitaisiin toteuttaa lasten kannalta kasvatuksellisessa mielessä parhaalla mahdollisella tavalla.

Päiväkotien eriarvoisuus nousi myös vastauksissa vahvasti esiin. Vastaajat kokivat, että digitaalisia laitteita ei ole tasavertaisesti käytössä eri päiväkodeissa ja tästä syystä tasavertaisen mediakasvatuksen toteuttaminen ei vielä ole mahdollista. Positiivisena asiana nähtiin kuitenkin se, että digitaalisten laitteiden hankkimien on yhä enemmän ajankohtaista ja siihen ollaan valmiita satsaamaan. Kehityksen yhä enemmän digitalisoituessa, koulutuksen tärkeyden toivottiin myös korostuvan, jotta työntekijät osaisivat työssään hyödyntää digilaitteita ja mediakasvatusta oppimisen ja kasvatuksen näkökulmasta. Vastauksista välittyi pääosin kuitenkin positiivinen sävy digitalisaation suhteen ja avoin mieli sen tuomia erilaisia mahdollisuuksia kohtaan.

Opinnäytetyön tuloksista nousi esiin, että vaikka digitalisaation tuomat mahdollisuudet varhaiskasvatuksen rintamalle ovat rajattomat, ovat henkilöstön valmiudet hyödyntää sitä varhaiskasvatuksessa vielä suhteellisen paljon oman henkilökoh-

taisen kiinnostuksen varassa. Tällöin sen hyödyntäminen ei palvele varhaiskasvatusikäisiä lapsia kasvatuksellisessa ja opetuksellisessa mielessä parhaalla mahdollisella tavalla. Tähänkin ongelmakohtaan voidaan sopivalla koulutuksella saada aikaan toivottua muutosta parempaan. Mielestämme koulutukseen panostamalla digitalisaatioon ja mediakasvatukseen uskallettaisiin varhaiskasvatuksen piirissä tarttua varmemmin. Koulutuksen korostumisen myötä digitalisaatio ja mediakasvatus saavat erilaisen merkityksen. Olisi tärkeää, että työntekijöiden keskuudessa varmuus tarttua digitalisaatioon ja mediakasvatukseen sekä sen tuomiin mahdollisuuksiin vahvistuisivat.

Opinnäytetyömme prosessin alkuvaiheessa digitalisaatio aiheena tuntui itsellemekin hieman vieraalta ja kaukaiselta. Pohdimmekin sitä, uskallammeko tarttua aiheeseen ja saisimmeko siitä riittävästi kattavaa ja hyvää tietoa opinnäytetyön prosessin läpiviemisen kannalta. Aihe itsessään tuntui aluksi jokseenkin negatiiviselta siinä mielessä, tarvitseeko varhaiskasvatusikäiset lapset päiväkodissakin oppimisen ja kasvatuksen tueksi digitaalisia laitteita. Huolenaiheenahan nyky-yhteiskunnassa on paljon pinnalla se, viettävätkö lapset liikaa aikaa erilaisten mediasisältöjen äärellä. Tästä syystä halusimmekin lähteä tutkimaan, millä tavalla digitalisaatiota ja mediakasvatusta tällä hetkellä päiväkodeissa hyödynnetään ja toteutetaan sekä onko se lasten kannalta hyödyllistä.

Työn edetessä huomasimme, että aiheeseen ollaan selvästi kiinnitetty huomiota ja digitalisaatio ja mediakasvatus varhaiskasvatuksessa uutena asiana aiheuttaa paljon keskustelua ja sen tuomat mahdollisuudet herättävät mielenkiintoa puolesta ja vastaan. Vastauksista oli kiva huomata, aiheeseen liittyvä pääosin positiivinen kanta, vaikka se luonnollisesti vielä herättää myös paljon epävarmuuttakin.

Opinnäytetyöprosessin tekeminen on ollut mielenkiintoista ja aiheena se on puhuttanut meitä itseämmekin paljon. Työn tekemisen aikana suhtautumisemme aiheeseen on muuttunut positiivisemmaksi ja olemme huomanneet, että digitalisaatio ja mediakasvatus on paljon laajempi käsite, kun olimme alun perin ajatelleet. Jokaisessa päiväkodissa henkilöstö toteuttaa ja hyödyntää mediakasvatusta omalla hyväksi kokemallaan tavalla.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme oppineet hyödyntämään erilaisia tutkimusmenetelmiä sekä analysoimaan tutkimuksen tuloksia ja peilaamaan niitä teoriatietoon sekä etsimään hyödyllistä ja ajankohtaista aiheeseen liittyvää teoriatietoa. Suhteellisen vähäisistä vastauksista huolimatta saimme tehtyä ehyen kokonaisuuden ja koemme, että saimme riittävästi tietoa siihen, mitä lähdimme hakemaan opinnäytetyöltämme. Yhteistyömme olemme kokeneet sujuvan todella hyvin. Toinen on täydentänyt osaamista siinä, missä toisella on ollut haasteita ja olemme motivoineet toisiamme koko prosessin ajan.

Median ja digitaalisten laitteiden osuus lasten elämässä kasvaa jatkuvasti, joten aihetta on syytä tutkia monesta näkökulmasta. Aihetta on hyvä tutkia havainnoimalla lapsia, sekä haastatteleamalla työntekijöitä ja lasten vanhempia. Tutkimusta tarvitaan mielestämme lisää mediavälineiden hyödyntämiseen syventymisessä. Tämä korostuu meidänkin tutkimustuloksista, koska työntekijät kokevat tarvetta laitteiden ja ohjelmien käytön opetteluun. Mediakasvatus on aiheena nopeasti kehittyvä, joten sen vuoksi tutkimusta tarvitaan yhä enemmän.

LÄHTEET

- Brown, A. 2011. Media Use by Children Younger Than 2 Years. The American Academy of Pediatrics. Viitattu 2.1.2018 <http://pediatrics.aappublications.org/content/128/5/1040.full>
- Eskola, J., Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5.painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Eskola, J., Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7.painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy
- Hakovirta, M. & Rantalaiho, M. 2012. Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia. Tampere: Juvenesprint. Viitattu 18.11.2017 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37848/Tutkimuksia124.pdf>
- Hemilä, H., Sommers-Piironen, J. 2016. Oivalluksia eskarista! Varhaispedagogiikan kehittämistä lasten mediasuhteiden näkökulmasta. Teoksesta Mulari, H. (toim.) 2016. Solmukohtia. Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. S. 45-50. Helsinki: Paino Unigrafia.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.-14., osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Huhtanen, E. 2016. Lasten mediamaailma pähkinänkuoressa Mediakasvatusseuran julkaisuja, 5/2016. Viitattu 2.1.2018 <http://www.mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2016/12/Lasten-mediamaailma-pahkinankuoressa.pdf>
- Hujala, E., Turja, L. 2016. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. S.43-199.) Juva: Bookwell Oy.
- Hyvinvointi ja terveyserot 2015. Eriarvoisuus. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 8.11.2017 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus>
- Kallionpää, K. 2015. Älypuhelimien sininen valo saattaa haitata lapsen yöunta. Helsingin sanomat 7.1.2015
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Karlsson, L. 2006-2007. Lapsi- ja yhteisönäkökulma mediakasvatuksessa. Kohti vastavuoroista ja osallistavaa toimintakulttuuria. Teoksesta Pentikäinen, L., Ruhala, A., Niinistö, H. (toim.) 2006-2007. Mediametkaa!- Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan osa 2. Opetusministeriön Mediamuffinsi-hanke. S.34.
- Koiranen, I., Räisänen, P., Södergård, C. 2016. Mitä digitalisaatio on tarkoittanut kansalaisen näkökulmasta? Viitattu 18.2.2018 <http://www.labor.fi/ty/tylehti/ty/ty32016/ty32016pdf/ty32016KoiranenRasanenSodergard.pdf>

Kotilainen, S., Hankala, M., Kivikuru, U. 1999. Mediakasvatus. Helsinki: Oy Edita Ab.

Kupiainen, R. 2006-2007. Pienten lasten medialukutaito. Teoksesta Pentikäinen, L., Ruhala, A., Niinistö, H. (toim.) 2006-2007. Mediametkaa!- Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan osa 2. Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke. S.17.

KvantiMOTV. Avoin tutkimusmenetelmäsivusto 2010. Lomakkeen laajuus ja ulkoasu. Viitattu 1.12.2017. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>

Lahikainen, A-R., Mälkiä, T. 2015. Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino.

Lapset & Media, Kasvattajan opas 2016. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja 2016:3.

Lipponen, P., Rönholm, A. 2016. Pulpetista tablettiin- suomalainen koulu edelläkävijäksi maailman muutoksessa. Kunnallissalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 102. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

Liukko, S., Kangasalo, M. 1998. Mediaa muruille. Rauma: Kirjapaino Oy westpoint.

Media varhaiskasvatuksessa. Tukea tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016.

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Stakes ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke. 2008. Iisalmi: Painotalo Seiska Oy.

Merilampi, R-S. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Vantaa: Hansaprint.

Meriranta, M. 2010. Mediakasvatuksen käsikirja. Painettu EU:ssa.

Mulari, H. 2016. Solmukohtia. Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura S.10-14. Helsinki: Paino Unigrafia.

Mulari, H., Salomaa, S., Valkonen, S. 2016. Yhteenveto ja tulevaisuuden teemoja. Teoksesta Mulari, H. (toim.) 2016. Solmukohtia. Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. S.147. Helsinki: Paino Unigrafia.

Niinistö, H., Ruhala, A., Henriksson, A., Pentikäinen, L. 2006. Mediametkaa!- Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Opetusministeriön mediamuffinssi-hanke 2006. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Noppiari, E. 2014. Mobiilimukset. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET.

Opetusalan ammattijärjestö. Varhaiskasvatus ja esiopetus 2018. Viitattu 9.11.2017 <http://www.oaj.fi/cs/oaj/Varhaiskasvatus%20ja%20esiopetus1>

Opetushallitus 2017. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 3.12.2017 http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteetHakala, J. T. 2004

Opetusministeriö 2006. Muffe ja kadonnut avain. Mediakasvatuksen tehtäviä 3-8-vuotiaille. Kerhokeskus- Koulutyön tuki Ry, Mediamuffinssi-hanke. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Ovaska, S., Aula, A., Majaranta, P. 2005. Käytettävyystudkimuksen menetelmät. Tampereen Yliopisto. Tietojenkäsittelytieteiden laitos. Viitattu 9.5.2018. https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96627/kaytettavyystutkimuksen_menetelmat_2005.pdf

Pekkala, L., Salomaa, S., Spisak, S. 2016. Monimuotoinen mediakasvatus. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja 2016:1

Pentikäinen, L., Ruhala, A., Niinistö, H. (toim.) 2006-2007. Mediametkaa!- Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan osa 2. S.100-103. Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke 2006-2007. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Reiman, M., Reiman, S. 2013. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Monialaisen yhteistyön ja palveluiden kehittäminen Saarijärvellä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Opinnäytetyö. Viitattu 10.9.2017 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/69370/Reiman_Markus_ja_Reiman_Sini.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Salokoski, T. 2006-2007. Turvallista mediamatkaa! Taitavaksi median tulkitsijaksi aikuisen tukemana. Teoksesta Pentikäinen, L., Ruhala, A., Niinistö, H. (toim.) 2006-2007. Mediametkaa!- Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan osa 2. Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke. S.77-84.

Salomaa, S. 2016. Mediakasvatustietoisuuden jäsentäminen Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research Vol. 5 No.1. Viitattu 5.7.2017 <http://jecer.org/wp-content/uploads/2016/06/Salomaa-issue5-1.pdf>

Salomaa, S. 2016. Tuomitsemisesta tukemiseen: mediakasvatus pedagogisen kehittämisen haasteena varhaiskasvatuksessa. Teoksesta Mulari, H. (toim.) 2016. Solmukohtia. Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. S.138. Helsinki: Paino Unigrafia.

Sintonen, S. 2002. Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Tammer-Paino Oy.

STT 2017. Päiväkotilapsetkin osaavat ideoida pelin. Ilta-Sanomat 3.4.2017. Viitattu 15.10.2017 <https://www.is.fi/digitoday/art-2000005154501.html>

Suoninen, A. 2008. Mediakasvatus päiväkodissa ja esiopetuksessa. Jyväskylän yliopisto. Mediakasvatuksen tilan ja Mediamuffinssi-oppimateriaalien käyttöönoton arviointi syksyllä 2007. Viitattu 5.1.2018. https://staff.jyu.fi/Members/kuilju/mediakasvatus_paivakodissa_raportti.pdf

Suoninen, A. 2013. Lasten mediabarometri 2013. 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 75. Viitattu 5.1.2018. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf>

Tienhaara, H. 2017. Ovatko älylaiteillalliset teidänkin perheessä tavallisia? Ilta-lehti 27.3.2017. Viitattu 15.2.2018. http://www.iltalehti.fi/perhe/201703272200092078_pr.shtml

Tietotekniikka varhaiskasvatuksessa 2000. Sosiaali- ja terveystoimen julkaisuja 2000:10.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5 uudistettu painos. Kustannusosakeyhtiö Helsinki: Tammi.

Ukkola, S. 2017. Kasvattaminen, niin last season! YLE- kolumni. Viitattu 2.7.2017 <https://yle.fi/uutiset/3-9749261>

Varhaiskasvatustilasto 8.5.2015/580.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere 2016. Viitattu 12.12.2017 http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Viinamäki, L. 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi

LIITTEET

- Liite 1. Saatekirje.
- Liite 2. Kyselylomake.

Liite 1 1 (2)

SAATEKIRJE

Saatekirje hoito- ja kasvatushenkilöstölle

Tervehdys,

Suoritamme Lapin ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) -tutkintoa. Teemme opinnäytetyömme varhaiskasvatuksesta uudenaikaisessa toimintaympäristössä, jossa digitalisaatiolla on yhä keskeisempi rooli. Tavoitteenamme on perehtyä digitalisaation tuomiin mahdollisuuksiin ja uhkiin varhaiskasvatuksessa sekä kartoittaa millä tavalla digitalisaatio toimii kasvatuksen ja oppimisen tukena. Selvitämme opinnäytetyössämme varhaiskasvatuksen ammattilaisten mielipiteitä varhaiskasvatuksen digitalisaatiosta. Toivomme saavamme myös käytännön kehittämisvinkkejä varhaiskasvatuksen digitalisoitumiseen. Selvitämme opinnäytetyössämme sekä hoito- ja kasvatushenkilökunnan digiosaamista, että perheiden sosioekonomisen taustan merkitystä digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntämisessä varhaiskasvatuksessa.

Keräämme opinnäytetyömme tutkimusaineiston kyselyllä, jonka avulla selvitämme digitalisaation rajoja ja mahdollisuuksia varhaiskasvatuksen arjessa. Olemme laatineet kyselyn siten, että siihen vastaaminen on helppoa ja nopeaa. Jokaisen kyselyn saaneen vastaukset ovat tärkeitä, koska digitalisaatio varhaiskasvatuksen saralla on toistaiseksi vähän tutkittu aihe. Valitsimme opinnäytetyömme tutkimuspäiväkodiksi Kivikon päiväkodin, koska opiskelukäynnillämme havaitsimme, että Kivikon päiväkodissa digitalisaatio on jo arkipäiväistänyt. Näin ollen hoito- ja kasvatust vastuu henkilöstöllä on käytännön kokemusasiantuntijuutta varhaiskasvatuksen digitalisaatiosta.

Toivomme saavamme vastaukset 18.8.2017 mennessä.

Liite 1 2 (2)

Kiitämme lämpimästi vastauksistanne etukäteen ja toivotamme teille mukavia hetkiä digitalisaation merkeissä.

Yhteistyö terveisin

Marjut Hooli

Katarina Pörhölä

Sosionomi (AMK)

Sosionomi (AMK)

marjut.hooli@edu.lapinamk.fi

katarina.porhola@edu.lapinamk.fi

Liite 2 1 (3)

KYSELYLOMAKE VARHAISKASVATUKSEN AMMATTILAISILLE

1. Millä tavalla digitalisaatio on muuttanut opetusta ja kasvatusta varhaiskasvatuksessa?

2. Onko arviosi mukaan henkilökunnalla tarvittavat valmiudet hyödyntää digitalisaatiota varhaiskasvatuksen tukena?

Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavasta väitteestä, ympyröikää vastaus:

3. Millaiseksi koette digilaitteiden käyttöosaamisenne?

- hyväksi
- keskinkertaiseksi
- huonoksi
- en osaa arvioida käyttöosaamista

4. Kuinka usein keskimäärin käytätte digilaitteita?

- päivittäin
- lähes joka päivä
- muutaman kerran viikossa
- kerran viikossa
- harvemmin kuin kerran viikossa
- en koskaan

Liite 2 2 (3)

5. Vaikuttaako perheiden sosioekonominen (taloudellinen) tilanne lasten digilaitteiden käytön osaamiseen?
  - paljon
  - jonkin verran
  - vähän
  - ei lainkaan
  - en osaa sanoa
6. Millä tavalla päiväkodissanne hyödynnetään digilaitteita lasten kanssa?
7. Kerro esimerkkejä digilaitteiden käytöstä varhaiskasvatuksessa
8. Millaisia mahdollisuuksia digilaitteiden hyödyntäminen tuo varhaiskasvatukseen?
9. Millaisia haasteita digilaitteiden hyödyntäminen tuo varhaiskasvatukseen?
10. Millä tavalla koet uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetun digitalisaation hyödyntämisen vaikuttavan esimerkiksi kodin ja päiväkodin yhteistyöhön?
11. Miten hyödyntäisit digitalisaatiota varhaiskasvatuksessa jatkossa?
12. Onko mielestäsi vanhemmilla tarvittava osaaminen käyttää digilaitteita?
13. Onko päiväkodin lapsilla mielestäsi tarvittava osaaminen käyttää digilaitteita?

Liite 2 3 (3)

Kiitos vastauksistasi!